

A MAGYAR GYERMEK-
TANULMÁNYI TÁRSASÁG
KÖZLÖNYE.

A GYERMEK

KIADJA:
◻ AZ ORSZÁGOS ◻
GYERMEKVÉDŐ LIGA.

Megjelenik július és augusztus kivételével havonként legalább egy ívnyi terjedelemben

Gróf Teleki Sándor, Babarcsi Schwartzter Ottó,
Bárczy István dr. és Náray-Szabó Sándor
elnökök közreműködésével szerkesztik:

Nagy László
felelős szerkesztő,

Berkes János, Grósz Gyula dr., Pekár
Károly dr. és Ranschburg Pál dr.
szerkesztő bizottsági tagok.

Az iskolába lépő gyermek.

Írta: Szász Irén, elemi isk. igazgató Budapestről.

Első közlemény.

Az elemi iskolás gyermek testi és szellemi fejlődését illetőleg hazánkban még számbavehető mérések és megfigyelések nem történtek. *)

Iskolánkban öt év óta rendszeresen folynak az erre vonatkozó adatgyűjtések. Rendszeresen mérjük az iskolás-gyermekek testsúlyát és magasságát. Így ma már elegendő számú adattal rendelkezünk, melyek feldolgozva a 6—10 éves gyermek testi fejlődésének tanulságos képét adják.

A méréseket mind az öt éven át Juba Adolf dr., az iskola orvosa végezte, az évszakoknak megfelelőleg, évenként négyszer. A mérések mindig délelőtt 9 és 1 óra között, tehát a reggeli és déli étkezés között történtek. Tekintve, hogy a gyermekek dél-előtti oszonnájukat két részben szokták elfogyasztani, egy-egy étkezésre ebből az oszonnából olyan kevés esik, hogy az a súlyméréseket számbavehető módon nem befolyásolhatja.

Fontos körülmény, hogy azok a gyermekek, akiken megfigyeléseinket végezzük, kivétel nélkül jómódú szülőknek jól táplált és jól gondozott gyermekei.

Hogy a gyermek fejlődésének teljes és egységes képét megkapjam, a testi fejlődésre vonatkozó adatokat egybevettem a szellemi életre vonatkozó megfigyeléseimmel.

Mindezeknek előrebocsajtása után beszéljenek maguk a számok. Egyelőre csak azok, amelyek az iskolába lépő, tehát körülbelül 6 éves gyermekekre vonatkoznak. Öt éven át 127 iskolába lépő fiú- és 121 iskolába lépő leánygyermeken végeztünk méréseket. Ezeknek a gyermekeknek a kora $5\frac{2}{3}$ és $6\frac{2}{3}$ év között váltakozik. Vagyis a legfiatalabbak iskolába lépésük évének december havában töltötték be hatodik életévüket, a legidősebbek pedig ugyanazon esztendőnek január havában.

*) Az érdeemes cikkirő ebben téved. Valószínűleg úgy érti e mondatot, hogy nem történt a testi és szellemi képességek párhuzamos vizsgálata; de ez is csak annyiban áll, hogy ez irányú irodalmi közlések idáig nem jelentek meg.

Szerk.

Megállapítandó, hogy az iskolába lépő különböző korú gyermekek testmagassága és testsúlya között kimutatható különbségek vannak-e, a gyermekeket három korosztályba osztottam. Az első korosztályba azokat soroztam, akik december, november, október vagy szeptember hónapban születtek és így iskolába lépésükkor hatodik életévüket egyáltalában nem, vagy csak alig töltötték be. A második korosztályba azok tartoznak, akik augusztus, július, június vagy május hónapban születtek s így, mikor iskolába kerültek, valamivel (1, 2, 3 vagy 4 hóval) idősebbek voltak a hat évnél. A harmadik korosztálybeliek április, március, február vagy január hónapban születtek s így az iskolázás kezdetekor a hatodik évet már meglehetősen (5, 6, 7 vagy 8 hónappal) meghaladták.

Az első korosztályba ($5\frac{2}{3}$ —6 évesek) 39 fiú és 22 leány tartozott, a második korosztályba (6— $6\frac{1}{3}$ évesek) 43 fiú és 52 leány, a harmadik korosztályba ($6\frac{1}{3}$ — $6\frac{2}{3}$ évesek) 45 fiú és 47 leány.

1. Az iskolába lépő gyermek magassága.

Méréseink szerint az iskolába lépő fiúgyermek átlagos magassága 116.007 cm., a leánygyermeké 114.02 cm. A gyermekek magasságát cipőben mértük. *)

Az egyes korosztályok között magasság tekintetében a különbségeket az alábbi táblázat mutatja:

	Első korosztály	Második korosztály	Harmadik korosztály
Fiúk	113.846 cm.	117.046 cm.	116.7 cm.
Leányok	113.59 cm.	112.97 cm.	115.4 cm.

A fiúknál feltűnik a nagy különbség az első és a második korosztály mértékszámai között, ellenben a harmadik korosztály nemcsak nem múlja fölül, hanem egészen el sem éri a második korosztályt.

*) Ez bizony levon az adatok abszolút értékéből s volta-képen könnyen volna kikerülhető. A későbbi, a testmagasság és testsúly közötti viszonyra vonatkozó fejtegetések helyességét azonban ez a kis hibáság alig érinti.

Szerk.

Viszont a leányoknál a harmadik korosztály mutat nagy haladást a másodikhoz képest, ellenben a második korosztály mértékszámok kisebb az elsőnél.

A fiúk legnagyobb magassága 130 cm., a leányoké 125 cm. A fiúk legkisebb magassága 103 cm., a leányoké 105 cm. Amint látjuk, a szélsőségeket jelző számok nagyon is különböznek s közöttük ugyancsak bőséges ingadozások lehetségesek. A szélsőségek közé eső, centiméterekben kifejezett magassági fokozatok csaknem mind képviselve vannak, amint azt az alábbi (II.) táblázat is feltünteti:

Fiúk		Leányok	
A magasság cm.-ekben	A gyermekek száma	A magasság cm.-ekben	A gyermekek száma
103	1	—	—
104	—	—	—
105	—	105	3
106	1	106	2
107	2	107	3
108	—	108	6
109	3	109	2
109.5	1	110	10
110	7	111	6
111	4	112	8
112	9	113	11
113	13	114	12
114	5	115	11
115	15	116	13
116	10	117	10
117	14	118	9
118	6	119	5
119	8	120	5
120	7	121	3
121	3	122	1
121.5	2	123	—
122	4	124	—
123	3	125	1
124	5	—	—
125	2	—	—
126	—	—	—
127	1	—	—
128	—	—	—
129	—	—	—
130	1	—	—

Szembetűnő, hogy a legkisebb és legnagyobb magasságot jelző számok a középszámtól csaknem

teljesen egyenlő távolságra esnek. Az átlagos magasság (116, illetőleg 114 cm.) a fiúk között 10, a leányok közt 12 esetben fordul elő, ami az összes eseteknek 8, illetve 10 százalékát teszi. A fiúknál a 116 cm.-en alul maradóak száma 48%-ot tesz, a 116 cm.-t felülhaladóké pedig 44%-ot. A leányok között a 114 cm. magasságot el nem érők az összes eseteknek 42%-át teszik, a túlhaladóké pedig 48%-át. Amint látnivaló, tehát az átlagos magasságot elérők százalékszámán (fiúknál 8%, leányoknál 10%) kívül eső 92%, illetőleg 90% egyenletesen oszlik meg az átlagnál kisebb és nagyobb gyermekek között. Bármely más számot vegyünk középszámmak, ilyen egyenletes elosztódást nem kapunk. Ez a körülmény az átlagszámmak reális voltát bizonyítja.

Hogy a további statisztikák összeállításához megfelelő, megbízható eredmények összeállításához szükséges számú adatokkal rendelkezhessem, az átlagtól való igen csekély eltéréseket nem fogom számbavenni. Így az átlagos magasságot elérők közé sorolom azon gyermekeket is, akiknek magassága bármely irányban az átlagtól egy-egy centiméterrel különbözik. Ilyen alapon készült az átlagos magasságot el nem érő, elérő és meghaladó gyermekeknek százalékokban kifejezett statisztikája. Ime a III. táblázat:

	Fiúk	Leányok	Mindkét nem
Az átlagos magasságot nem érte el	36.22%	33.05%	34.68%
Az átlagos magasságot elérte	30.71%	28.10%	29.43%
Az átlagos magasságot meghaladta	33.07%	38.85%	35.89%

A fiúk és leányok statisztikája meglehetősen egyezik. Az átlagot elérők a gyermekeknek majdnem harmadrészt teszik. Valamivel többen vannak az átlagos magasságot el nem érők, úgyszintén a meghaladók is. Az átlagos magasságot a fiúknak éppen a harmadrésze haladja meg, a leányoknak éppen a harmadrésze nem éri el. A fiúk között többen vannak az átlagnál kisebb, a leányok között az átlagnál nagyobb gyermekek.

Ugyanezen táblázat (IV.) elkészült külön-külön minden korosztály részére.

	I. korosztály		II. korosztály		III. korosztály	
	Fiúk	Leányok	Fiúk	Leányok	Fiúk	Leányok
Az átlagos magasságot nem éri el	53.85%	31.82%	25.58%	44.23%	31.11%	21.28%
Az átlagos magasságot elérte	28.21%	40.91%	34.88%	25.00%	28.89%	25.53%
Az átlagos magasságot meghaladja	17.94%	27.27%	39.54%	30.77%	40.00%	53.19%

A IV. táblázat szerint a fiúknál az átlagos magasságot meghaladóak száma korosztályonként fokozatosan emelkedik. Feltűnő haladást azonban csak a második korosztály mutat az elsőhöz képest, míg a második és harmadik korosztály között a különbség elenyésző. Az átlagos magasságot el nem érők száma a második korosztályban feltűnően megfogy

a harmadik korosztályban pedig a másodikhoz képest kissé megszorodik. Ez körülbelül összevág azzal, amit az egyes korosztályok átlagos magasságának kiszámításában tapasztaltunk.

Az átlagos magasságot aránylag a legtöbben a második korosztályban érik el.

A leányok között az átlagos magasságot meghaladóknak a száma korosztályonként szintén nő, azonban itt a nagy különbséget a második és harmadik korosztály között találjuk meg; az első és második korosztály között e tekintetben kevés a különbség. Az átlagos magasságot el nem érők meg éppen jóval többen vannak a második korosztályban, mint az elsőben; annál jobban megcsappan a számuk a harmadik korosztályban. Ez is összevág azzal, amit az egyes korosztályok magasságát jellemző átlagszámok mutattak.

Az átlagos magasságot aránylag legtöbben az első korosztályban érték el.

A nemekre való tekintet nélkül az egyes korosztályok statisztikája a következő számokat mutatja (I. az V. táblázatot):

	I. koroszt.	II. koroszt.	III. koroszt.
Az átlagos magasságot nem éri el	45·90%	35·79%	26·08%
Az átlagos magasságot eléri	32·79%	34·74%	27·18%
Az átlagos magasságot meghaladja	21·31%	29·47%	46·74%

Ez a táblázat korosztályonként meglehetősen egyenletes haladást tüntet föl.

2. Az iskolába lépő gyermek testsúlya.

Méréseink szerint az iskolába lépő fiúgyermeknek átlagos testsúlya 21·415 kg., a leánygyermeké 20·652 kg.

A gyermekek súlyát ruhában mértük. Ha a Németországban történt mérések példájára (Engelsperger és Ziegler mérései) levonjuk az összsúlynak a fiúknál 5·5, a leányoknál 5 százalékát, ennyi súlyt tulajdonítván a ruhának, a következő átlagszámokat kapjuk:

A fiúknál 20·237 kg., a leányoknál 19·619 kg.

Az egyes korosztályok között mutatkozó különbségek méréseinkből a következőképpen mutathatók ki a gyermekek átlagos testsúlyát feltüntető számokkal (I. a VI. táblázatot):

R u h á b a n			
A gyermekek neve	I. koroszt.	II. koroszt.	III. koroszt.
Fiúk	20·94 kg.	21·749 kg.	21·498 kg.
Leányok	19·636 kg.	20·449 kg.	21·373 kg.
A r u h a l e s z á m í t á s á v a l			
A gyermekek neve	I. koroszt.	II. koroszt.	III. koroszt.
Fiúk	19·788 kg.	20·553 kg.	20·315 kg.
Leányok	18·655 kg.	19·427 kg.	20·304 kg.

Fenti számok szerint a leányok három kor-

osztálya között megtaláljuk a fokozatos különbséget. A fiúknál az első és a második korosztály között a leányokéhoz hasonló haladást látunk, ellenben a harmadik korosztály a másodikhoz képest némi hanyatlást mutat. Feltűnik az is, hogy a harmadik korosztályhoz tartozó leányok súlyban csaknem utólérni látszanak a fiúkat.

A fiúk legnagyobb súlya ruhában 31·600 kg., a ruha leszámításával 29·862 kg.; a leányoké ruhában 30·600 kg., a ruha leszámításával 29·07 kg.

A fiúk legkisebb súlya ruhában 16 kg., a ruha leszámításával 15·12 kg. A leányoké ruhában 16·25 kg., a ruha leszámításával 15·438 kg.

A legkisebb és legnagyobb súly közé eső kilogrammokban kifejezett fokozatok majdnem mind föllelhetők úgy a fiúknál, mint a leányoknál. Hogy az egyes fokozatok milyen mértékben vannak képviselve, azt a VII. táblázat mutatja:

F i ú k		L e á n y o k	
A gyermekek testsúlya kilogrammokban (ruhában)	A gyermekek száma	A gyermekek testsúlya kilogrammokban (ruhában)	A gyermekek száma
16—16·9	4	16—16·9	3
17—17·9	3	17—17·9	13
18—18·9	11	18—18·9	16
19—19·9	21	19—19·9	20
20—20·9	20	20—20·9	25
21—21·9	22	21—21·9	10
22—22·9	18	22—22·9	12
23—23·9	10	23—23·9	11
24—24·9	4	24—24·9	4
25—25·9	3	25—25·9	2
26—26·9	4	26—26·9	—
27—27·9	2	27—27·9	2
28—28·9	4	28—28·9	2
29—29·9	—	29—29·9	—
30—30·9	—	30—30·9	1
31—31·9	1	—	—

Az átlagos testsúlyt magában foglaló fokozat (21—21·9 kg. és 20—20·9 kg.) a legtöbbször fordul elő és pedig a fiúknál 22-szer, a leányoknál 25-ször.

Ha a fiúk átlagos testsúlyát (ruhában) 21 kg.-tól bezárólag 22 kg.-ig, a leányokét 20 kg.-tól bezárólag 21 kg.-ig terjedőnek vesszük, akkor az átlagos súlyt elérőknek száma a fiúk között 28-ra, a leányok közt 27-re emelkedik. Ez esetben az átlagos súlyt a fiúknál 46·45% nem éri el és 31·50% haladja meg; a leányoknál 42·98% nem éri el és 34·75% túlhaladja. Itt is, mint a magasságnál, a kapott átlagszám reálisnak bizonyult, mert bármely más számot vennénk is középszámnak, mindenképpen kevésbé egyenletes elosztódást kapnánk.

Az átlagos súlyt el nem érő, elérő és meghaladó gyermekeknek számarányát világosan mutatja a VIII. táblázat:

	Fiúk	Leányok	Mindkét nem
Az átlagos súlyt nem érte el	46·45%	42·98%	44·76%
Az átlagos súlyt elérte	22·05%	22·31%	22·18%
Az átlagos súlyt meghaladta	31·50%	34·71%	33·06%

A fiúk és leányok statisztikája alig mutat eltéréseket. Az átlagos súlyt aránylag éppen annyian érik el a fiúk között, mint a leányok közt: a gyermekek negyedrésznél kevesebb. Az átlagos súlyt meghaladók mindkét nemből többen vannak, az átlagos súlyt el nem érők még többen. A leányok statisztikája a súlyra nézve is, épp úgy mint a magasságra nézve, valami csekéllyel kedvezőbbet mutat, mint a fiúké, mert a leányok között az átlagot meghaladók valamivel többen, az azt el nem érők valamivel kevesebben vannak, mint a fiúk között.

Az egyes korosztályok között ebben a tekintetben fennálló különbségeket a IX. táblázat mutatja:

	I. koroszt.		II. koroszt.		III. koroszt.	
	Fiúk	Leányok	Fiúk	Leányok	Fiúk	Leányok
Az átlagos súlyt nem éri el	53·85%	54·10%	44·19%	43·16%	42·22%	40·22%
Az átlagos súlyt eléri	20·51%	24·59%	20·93%	22·10%	24·45%	20·65%
Az átl. súlyt meghaladja	25·64%	21·31%	34·88%	34·74%	33·33%	29·13%

A fiúk és leányok statisztikája, amint látnivaló, nagyon hasonló. Az átlagsúlyt el nem érőknek a száma korosztályonként fogy, a második korosztályban feltűnő mértékben, a harmadik korosztályban csak kevésbé. Az átlagos súlyt meghaladók legkevesebben vannak az első korosztályban, erősen megnő a számuk a második korosztályban, de a harmadik korosztály e tekintetben egyik nemnél sem mutat haladást. Mindezen adatok a fiúkra vonatkozólag összegezhetőek az egyes korosztályok átlagos súlyát jelző táblázatok adataival. (Lásd a VI. táblázatot.) Ugyancsak a VI. táblázat a leányokra vonatkozólag azonban sokkal egyenletesebb haladást mutat korosztályonként, mint a IX. táblázat. Ennek a magyarázata az lesz, hogy a harmadik korosztályban az átlagsúlyt el nem érő leányok *inkább megközelítik*, az átlagsúlyt meghaladók pedig *jobban meghaladják* az átlagsúlyt, mint a többi korosztályban. Az átlagos súlyt aránylag legtöbben a fiúk a harmadik korosztályban, a leányok az első korosztályban érték el.

A nemekre való tekintet nélkül, tehát az összes gyermekekre nézve, az egyes korosztályok viszonyát a X. táblázat foglalja magában:

	I. koroszt.	II. koroszt.	III. koroszt.
Az átlagos súlyt el nem éri	54·20%	43·16%	40·22%
Az átlagos súlyt eléri	24·59%	22·10%	20·65%
Az átlagos súlyt meghaladja	21·31%	34·74%	39·13%

3. A testsúly és a magasság közötti összefüggés.

A gyermek testsúlyának és magasságának egymáshoz való viszonyát tanulmányozva, megállapíthatjuk, van-e összefüggés a két tényező között s ha van, mennyiben befolyásolja egyik a másikat.

Válogassuk ki először azokat az eseteket, amelyekben a súly- és magasságbeli viszonyok *hasonlóak* (XI. táblázat):

	Fiúk	Leányok	Mindkét nem
Sem az átlagos magasságot, sem az átlagos súlyt <i>nem érte el</i>	30·71%	23·97%	27·42%
Az átlagos magasságot is, az átlagos súlyt is <i>elérte</i>	14·17%	9·92%	12·10%
Az átlagos magasságot is, az átlagos súlyt is <i>meghaladta</i>	23·62%	26·45%	25·—%
Összesen	68·50%	60·34%	64·52%

Összesen tehát a fiúknál az esetek 68·50%-ában a leányoknál az esetek 60·34%-ában, mindkét nemnél az összes esetek 64·52%-ában a súly- és magasságviszonyok *hasonlóknak* mutatkoznak.

A fiúknak nem egészen harmadrésze, a leányoknak nem egészen a negyedrésze, az összes gyermekeknek több mint negyedrésze nem éri el sem az átlagos magasságot, sem az átlagos súlyt. Az összes gyermekeknek mintegy nyolcadrésze éppen eléri az átlagos magasságot és az átlagos súlyt. Ebben a csoportban sokkal többen vannak a fiúk, mint a leányok. Úgy az átlagos magasságot, mint az átlagos súlyt a fiúknak is, a leányoknak is körülbelül a negyedrésze, az összes gyermekeknek *pontosan* a negyedrésze haladta meg.

Következnek most azok az esetek, amelyekben a súly- és magasságviszonyok között *kisebb eltérések* mutatkoznak (XII. táblázat):

	Fiúk	Leányok	Mindkét nem
Az átl. magasságot <i>nem érte el</i> , az átl. súlyt <i>elérte</i>	3·15%	5·78%	4·43%
Az átl. magasságot <i>elérte</i> , az átl. súlyt <i>nem érte el</i>	11·03%	13·22%	12·10%
Az átl. magasságot <i>elérte</i> , az átl. súlyt <i>meghaladta</i>	5·52%	4·96%	5·24%
Az átl. magasságot <i>meghaladta</i> , az átl. súlyt <i>elérte</i>	4·72%	6·61%	5·65%
Összesen	24·42%	30·57%	27·42%

A magasság- és súlyviszonyok között kisebb eltéréseket tehát a fiúk között az összes esetek 24·42%-ában, a leányok közt az esetek 30·57%-ában, az összes gyermekeknél az esetek 27·42%-ában találtunk.

Ebben a csoportban kedvezőtlenebb állapotokat mutat (vagy az átlagos súlyt, vagy az átlagos magasságot nem érte el a fiúknak körülbelül a hetedrész (14·18%-a), a leányoknak körülbelül az ötödrész (19%-a), az összes gyermekeknek körülbelül a hatodrésze (16·53%).

Kedvezőbb viszonyokat tüntet fel (vagy az átlagos súlyt, vagy az átlagos magasságot meg is haladta) a fiúknak is, a leányoknak is mintegy tizedrésze, 10·24%-a, illetőleg 11·57%-a; az összes gyermekeknek pedig 10·89%-a.

A következő számok azokat az eseteket jellemzik, melyekben a súly- és magasságviszonyok között *nagy különbségek* mutatkoznak. (XIII. táblázat.)

	Fiúk	Leányok	Mindkét nem
Az átl. magasságot <i>nem érte el, az átl. súlyt meghaladta</i>	2·36 ⁰ / ₀	3·31 ⁰ / ₀	2·82 ⁰ / ₀
Az átl. magasságot <i>meghaladta, az átl. súlyt el sem érte</i>	4·72 ⁰ / ₀	5·78 ⁰ / ₀	5·24 ⁰ / ₀
Összesen	7·08 ⁰ / ₀	9·09 ⁰ / ₀	8·06 ⁰ / ₀

A fenti táblázatok szerint a magasság- és súlyviszonyok között nagyobb eltéréseket a fiúknál az esetek 7·08⁰/₀-ában, a leányoknál az esetek 9·09⁰/₀-ában, az összes gyermekeknél az esetek 8·06⁰/₀-ában találtunk.

Az előbbiek alapján kimondhatjuk, hogy: *a gyermekek testsúlya és magassága közt (tehát súlybeli gyarapodása és növése közt is) határozott összefüggés van. A jó súlyviszonyok a jó magasságviszonyokkal, a rossz súlyviszonyok a rossz magasságviszonyokkal az esetek túlnyomó részében (64·52⁰/₀-ában) összetalálkoztak. A két tényező között kisebb eltérések is csak csekély számban mutatkoztak (az esetek 27·42⁰/₀-ában). A nagy eltérések százalékszámja pedig elenyészően csekély (8·06⁰/₀).*

A fiúk között a hasonlósági esetek százalékszámja még nagyobb, az eltérések százalékszámja még kisebb, mint a leányok között.

Ha a gyermekek testsúlya és magassága között ekként az összefüggés világosan kimutatható, kérdést milyen jellegű ez az összefüggés. Vajjon a gyermek növése és súlygyarapodása a fejlődésnek egyazon jelensége-e? Ha igen, a két fejlődési tünetnek a különböző külső és belső hatások alatt, mintegy elválaszthatatlanul együtt kell jelentkeznie. Tudvalévő dolog, hogy nem így van. Eddigi megfigyelések megállapították, a mi méréseink is megerősítik, hogy *a gyermek súlygyarapodása és növése nem ugyanazon időre esik. Az őszi és téli inkább kedvez a súlygyarapodásnak, a tavasz és nyári pedig csaknem kizárólag a növés ideje.* Ilyenformán a két egymással szorosan kapcsolatos fejlődési tünet közül egyik a másikat megelőzi. Ez a megelőző fejlődési tünet, amelyet a másik mintegy természetesen követ, *előfeltételnek* látszik, szemben a másikkal, mint *következménnyel*. De melyik az előzmény, melyik a következmény? Alighanem eleve a súlybeli gyarapodásnak adná mindenki az elsőbbséget, ami a gyermekéért aggódó szülő részéről is mindenkor különös gondoskodás tárgya.

De lássuk, mit mondanak a számok. Világos, hogy a következmény, s második fejlődési tünet az, amely önmagában nem igen jelentkezhetik; az első sokkal inkább előfordulhat magában is.

A magasság- és súlyviszonyok között előforduló kisebb eltérések esetei százalékszámokban (XIV. táblázat):

	Fiúk	Leányok	Mindkét nem
Összes esetek	24·42 ⁰ / ₀	30·57 ⁰ / ₀	27·42 ⁰ / ₀
Csak a magasság előnyére szóló esetek	15·75 ⁰ / ₀	19·83 ⁰ / ₀	17·75 ⁰ / ₀
Csak a súly előnyére szóló esetek	8·67 ⁰ / ₀	10·74 ⁰ / ₀	9·67 ⁰ / ₀

A magasság- és súlyviszonyok között előforduló nagyobb eltérések esetei százalékszámokban (XV. táblázat):

	Fiúk	Leányok	Mindkét nem
Összes esetek	7·08 ⁰ / ₀	9·09 ⁰ / ₀	8·06 ⁰ / ₀
Csak a magasság előnyére szóló esetek	4·72 ⁰ / ₀	5·78 ⁰ / ₀	5·24 ⁰ / ₀
Csak a súly előnyére szóló esetek	2·36 ⁰ / ₀	3·31 ⁰ / ₀	2·82 ⁰ / ₀

Ugyanezen esetekről másféle módon — de talán áttekinthetőbben — hasonló eredménnyel számol be az alant következő két táblázat is.

A magasság- és súlyviszonyok között kisebb eltérések fordultak elő a fiúk közt 31, a leányok közt 37, összesen 68 esetben. Ebből (XVI. táblázat):

	Fiúk	Leányok	Mindkét nem
A magasság előnyére szól	64·51 ⁰ / ₀	64·86 ⁰ / ₀	64·71 ⁰ / ₀
A súly előnyére szól	35·49 ⁰ / ₀	35·14 ⁰ / ₀	35·29 ⁰ / ₀

A magasság- és súlyviszonyok között nagyobb eltérések fordulnak elő a fiúk közt 9, a leányok közt 11, összesen 20 esetben. Ebből (XVII. táblázat):

	Fiúk	Leányok	Mindkét nem
A magasság előnyére szól	66·67 ⁰ / ₀	63·64 ⁰ / ₀	65 ⁰ / ₀
A súly előnyére szól	33·33 ⁰ / ₀	36·36 ⁰ / ₀	35 ⁰ / ₀

Ezek a táblázatok az előzetes föltevésnek nem igen felelnek meg. Következetes egybevágóságukkal és egészükben és részleteiben feltűnő nagy hasonlóságukkal ugyancsak hatalmas argumentumok amellel, hogy *a növés feltétele a súlybeli gyarapodásnak.* Hisz' a nagy testsúly a kis magasság mellett igen ritka eset. Ahol a súly és magasság között eltérés van, a csekély számú eseteknek túlnyomó részében a *nagy növés* mellett találjuk a *kisebb testsúlyt*. Az ellenkező az eseteknek csak körülbelül $\frac{1}{3}$ részében fordul elő.

Ennek felel meg az is, hogy az átlagos súlyt elérő vagy meghaladó gyermekeknek majdnem 90⁰/₀-a (a fiúknak 89·71⁰/₀-a, a leányoknak 84·06⁰/₀-a, mindkét nemnek 86·86⁰/₀-a) azok közül került ki, akik magasság dolgában is megállták a helyüket. Ellenben az átlagos magasságot elérő vagy meghaladó gyermekeknek nem egészen $\frac{3}{4}$ része (a fiúknak 75·31⁰/₀-a, a leányoknak 71·60⁰/₀-a, az összes gyermekeknek 73·46⁰/₀-a) éri el, vagy haladja meg az átlagos súlyt.

Ezek a különböző viszonyok azonnal érthetővé válnak, ha elfogadjuk azt a föltevést, hogy a növés a súlygyarapodásnak előfeltétele. A kedvező súlyt elért gyermekeknek megelőzőleg a megfelelő magasság-

ságot kellett elérniök. Azonban akik a megfelelő magasságot elerték, azoknál még nem állott be okvetlenül az utolsó növést követő súlygyarapodás. Innen van a kétféle viszonynak megfelelő százalékszámok közti különbség (86·86⁰/₀—73·46⁰/₀).

Mindezek után nyilvánvaló a következő: A gyermek súlybeli gyarapodása lehet ugyan igen örvendetes jelenség, sőt mint egy fejlődési tünetnek *be-fejező* része, lehet még örvendetesebb is, mint a növés; azonban a növés nemcsak nem kevésbé fontos, hanem még *fontosabb* tünete a fejlődésnek, mint a súlybeli gyarapodás, mert hiszen a *súlybeli gyarapodás maga is a növéstől függ*.

Hogy az itt levont következtetések a valóság-nak megfelelnek, azt a gyermekek évszakonkénti fejlődéséről szóló adatok is igazolni fogják.

A gyermekek színismerete.

A különböző színek *hasonlóságának* felismerését vizsgálva a gyermekeken*), evvel kapcsolatosan vizsgáltam az egyes színek felismerését is. A vizsgálatba 160 gyermeket vontam be, akik közül volt 50 óvodába járó, tehát 4—6 éves (25 fiú és 25 leány), 60 első osztályú elemista (30 fiú és 30 leány) és 50 negyedik osztályú elemista (25 fiú és 25 leány).

A vizsgálat a színskála 7 színére és a fehér színre terjedt ki. A gyermeknek eléje tettem a nyolc színt és neki meg kellett nevezni egyenkint a színeket. Természetesen a legnagyobb elővigyázattal történt minden, hogy semmi külső körülmény ne legyen a gyermekre hatással.

A vizsgálatból nyert adatokat kétféle szempontból tehetjük tanulmány tárgyává. Megállapíthatjuk belőle, hogy általában mely színeket ismerik a gyermekek inkább és melyeket kevésbé; ennek megállapítása nem jár nehézséggel, mert az általános kép elég pontos és megbízható lesz, ha egy-két adat helyes értelmezése nem is sikerül. Másodszor az egyes egyének ismeretét tehetjük vizsgálat tárgyává és keressük, hogy a színek ismerete milyen összefüggésben van az illető gyermek egész egyéniségével (szellemi képességeivel, nevelésével, életkörülményeivel, stb.). Ezen utóbbi kérdés bizonyára nehezebben oldható meg, annál is inkább, mert annak, hogy a gyermek valamely színt nem ismer, illetve hibásan nevez meg, háromféle oka is lehet: 1. lehetséges, hogy a gyermek organikus hiba folytán nem képes a színeket helyesen felismerni, vagyis a színvakság bizonyos esete forog fenn; 2. lehetséges, hogy a

gyermek azt a színt nem látta, vagy legalább nem látta elégszer, hogy az illető színt az ő színérzetei között el tudná helyezni, vagyis nem ismeri a *színt magát*; 3. lehetséges, hogy a gyermek a színt ismeri, de nem tudja a *nevét*.

Annak eldöntése, hogy a három eset közül melyik forog fenn, nagy nehézségekbe ütközik és csak valószínű, de nem bizonyos eredményeket nyerhetünk.

Az egyes színek megnevezésekor a gyermek nem mindig tud finomabb különböztetéseket tenni, még akkor sem, ha az egyes színeket (az érzeteket) megkülönbözteti is, nem tud mindig külön nevet alkalmazni. Például sok gyermek a színskála utolsó három színét mind „kék“ néven nevezi. Ez természetesen megkülönböztetendő a szín nem ismerésétől és pusztán a kellő disztingválás hiányának tekinthető.

Lássuk az általános eredményt. Az egyes színeket helyesen nevezték el:

piros színt	143	gyermek,	ezek közül	69	fiú,	74	leány
narancs „	22	„	„	5	„	17	„
sárga „	128	„	„	55	„	73	„
zöld „	136	„	„	65	„	71	„
kék „	115	„	„	56	„	59	„
indigó „	43	„	„	15	„	28	„
viola „	65	„	„	20	„	45	„
fehér „	153	„	„	75	„	78	„

Ha most a színeket olyan sorrendben állítjuk össze, hogy az ismertebb után kevésbé ismert következzen, akkor az összegezett eredményből a következő sorozatot nyerjük:

fehér, piros, zöld, sárga, kék, viola, indigó, narancs.

A fiúk adataiból:

fehér, piros, zöld, kék, sárga, viola, indigó, narancs.

A leányok adataiból:

fehér, piros, sárga, zöld, kék, viola, indigó, narancs.

Ebből az összeállításból nyilván szembetűnő, hogy a gyermekek általában jobban ismerik a színskála elején levő színeket (piros, sárga, zöld) és kevésbé ismerik a színskála végén levő színeket. Ennek természetes magyarázata azon körülmény, hogy az életben, főképen a természetben inkább találkozik a gyermek az előbbi, mint az utóbbi színekkel. A gyermeket a szín maga nem érdekli, hanem azok a tárgyak, amelyek életében szerepet játszanak és csak másodsorban terjeszti ki figyelmét ezeknek színére, valamint egyéb tulajdonságaira is.

Ha a fiúk és leányok színismeretét összehasonlítjuk, szembetűnő, hogy a leányok sokkal jobban ismerik a színeket, mint a fiúk. A nyert adatokból a leányok színismerete úgy aránylik a fiúkéhoz, mint 89 : 72.

Ennek többféle oka is van. Mindenekelőtt a leányok értelme határozottan gyorsabban fejlődik és ugyanazon korú leánygyermek több intelligenciát

*) L. A Gyermekek 2. évfolyamának 5. számában: A különböző színek hasonlóságának felismerése a gyermekeknél. 86—88. lapok.

tanusítanak, mint a fiúk;*) ez megnyilvánul a színek felismerésében is. Azután meg a leányok esztétikai érdeklődése és így a színek iránt való érdeklődés is nagyobb. A leányoknál a kézimunkával, továbbá ruházatukkal való foglalkozás, amelyben jobban képviselve vannak a különböző színek, a csecsebecsék, ékességek iránt való szeretet és érdeklődés, sokkal több alkalmat nyújtanak a különböző színek megismerésére, mint amennyi alkalmuk van erre a fiúknak.

Feltűnő a leányok színismeretének nagyobb foka a narancs, sárga, indigó és viola színeknél. Ennek magyarázata egy másik körülményben rejlik, amit most fogunk vizsgálni.

Mint már említettem, a szín nem ismerése és pontos ismerete között van egy harmadik eset is, amikor a gyermek a színt nagyjában felismeri, de nem tesz finomabb megkülönböztetéseket. Ha például a narancs színt egyszerűen sárgának nevezi, ezt nem vehetjük a szín nem ismerésének, hanem kevésbé finom disztinkciónak, ami legtöbbször abból származik, hogy a gyermek nincs annyi névnek birtokában, hogy ilyen megkülönböztetéseket tehessen, ha a színérzetek közötti különbséget észre is veszi.

Tekintsük most ezeket az eseteket:

A piros	színt vörösnek mondta	2 fiú és	1 leány	: 3
A piros	színt bordónak mondta	0 fiú és	4 leány	: 4
A narancs	színt sárgának mondta	35 fiú és	29 leány	: 64
A narancs	színt vörösnek mondta	7 fiú és	7 leány	: 14
A kék	színt lilának mondta	6 fiú és	5 leány	: 11
Az indigó	színt kéknek mondta	35 fiú és	26 leány	: 61
Az indigó	színt lilának mondta	5 fiú és	13 leány	: 18
A viola	színt kéknek mondta	23 fiú és	18 leány	: 41
A viola	színt sötétkéknek mondta	7 fiú és	0 leány	: 7

Ha ezeket az adatokat az előbbiekkal összehasonlítjuk, akkor azt látjuk, hogy a leányok az egyes hasonló színek között jobban disztinguálódnak, mint a fiúk. Azon fiúknak, kik a színeket általában ismerik is, csekélyebb része az, amely a színskála három utolsó színe között, azután a narancs és sárga szín között különbséget tesz a megnevezéskor, míg a leányoknál ezen különböztetés sokkal inkább megvan.

„A Gyermek“ idejévfolyamának 5. számában megjelent idézett dolgozatomban, ahol a színek hasonlóságának felismeréséről volt szó, arra az eredményre jutottam, hogy a hasonlóság felismerésénél a fiúk vannak a leányok fölött. Ezen eltérés magyarázatát abban látom, hogy a színek hasonlóságának felismerésénél a gyermeknek két jelenlevő érzetét kell elemeznie és ebből egy ítéletet megalkotnia, anélkül, hogy ezen ítéletét szóba foglalná, és ehhez kevésbé

*) Ez nem eldöntött tény, sőt az ösztönszerű rajzokon és a vallomásokkal végzett vizsgálatok valószínűvé teszik, hogy legalább is a 10 éves korig a leányok intelligenciája mögötte áll a fiúkénak. A kutatónak itt bemutatott adatai mindenesetre becses adalékul szolgálnak a fiúk és a leányok értelmi képessége közötti különbségekhez. Szerk.

szükséges megelőző gyakorlás, kevésbé feltételezi az előzetes ismereteket, mint az egyes színek felismerése és megnevezése, amellyel a gyermek tulajdonképpen szerzett ismereteiről számol be.

Természetesen a korról is összefügg a gyermekek színismerete, mentől fejlettebb a gyermek, annál jobban ismeri a színeket. Míg az óvodában a gyermekek ismerete a színekről meglehetősen bizonytalan, az I. osztályban már elég jártasak a színek felismerésében, a IV. osztályban pedig csak elvétve fordul elő, hogy a gyermek a színeket nem tudja helyesen megnevezni.

Ha az összes adatokat vizsgáljuk, minden szín-nél előfordulnak a legeltérőbb megnevezések. A következőkben összeállítjuk az egyes színek szerint csoportosítva a gyermekek feleleteit.

	A							
	piros	nar.	sárga	zöld	kék	indigó	viola	fehér
	s z i n t							
pirosnak mondta	143	6	1	2	2	2	5	1
sötétsárgának „	—	22	—	—	—	—	—	—
sárgának „	—	64	128	3	—	1	1	1
zöldnek „	2	9	11	136	11	6	8	—
kéknek „	2	5	4	10	115	61	41	—
sötétkéknek „	—	—	—	—	—	43	7	—
lilának „	1	2	1	1	11	18	65	—
fehérnek „	2	1	—	1	1	1	2	153
feketének „	—	—	—	—	—	3	2	—
vörösnek „	3	14	—	—	—	—	—	—
rózsaszínnek „	—	6	1	—	2	1	1	—
bordónak „	4	—	—	—	—	—	—	—
barnának „	—	4	1	1	4	1	2	—
szürkének „	—	—	1	—	1	—	—	—
nem ismeri	3	27	12	6	13	23	26	5

A teljesen téves színmeghatározások legnagyobb része az óvodába járó gyermekektől származik, akiknél részint a színvaktság bizonyos neme, részint pedig a színeknek nem ismerése forog fenn, leginkább azonban a színek nevének nem tudása.

Fordultak elő azonban ilyen tévedések az I. osztályos és IV. osztályos gyermekeknél is egy-két esetben. Ezen esetekben legnagyobb valószínűség szerint a tévedés organikus hibának tulajdonítható.

Előfordulnak azonban itt is olyan esetek, amelyek nem a színek nem ismerésére, hanem a név nem tudására mutatnak. Pl. a sárga színt három I. osztályos fiú mondta kéknek, mind a három helyesen állította össze a színskálát. Ugyancsak a sárga színt violának mondta egy I. oszt. értelmes fiú, aki a többi színeket meglehetősen ismeri és a színskálát helyesen állította össze.

A zöld színt kéknek mondta négy I. oszt. fiú, gyenge tehetségűek, a színskálát helyesen állították össze.

A kék színt zöldnek mondta nyolc óvodás gyermek és három I. oszt. fiú. Ez utóbbiak kevésbé értelmesek és a színeket nem ismerik.

Az indigó és viola színt zöldnek mondta egy értelmes I. oszt. fiú, aki a színskálát helyesen állította össze. Ugyancsak zöldnek mondta két I. oszt. leány, mindakettő korlátolt, a színskálát sem állították jól össze.

A fehér színt az I. és IV. oszt. fiúk és leányok mind ismerték.

Mind ismerték a sárga és zöld színt az I. és IV. oszt. leányok, a zöld színt a IV. oszt. fiúk.

Az óvodásoknál előforduló teljes félreismerését a színeknek a fentebb említett okoknál fogva nem részletezem.

A gyermekek értelmi tehetségével szintén összefüggésben van a színek ismerete, annyiban, hogy inkább az értelmetlen gyermekeknél fordulnak elő nagyobb tévedések. Azonban ez az összefüggés nem valami szoros, mert több értelmetlen gyermek egész helyesen nevezte meg az egyes színeket és viszont több értelmes gyermeknél találkoztam a színek teljes nem ismerésével. Általában jobban ismerik a színeket a jó módú családból származó és gondos nevelésben részesült gyermekek.

Érdekes a színek ismeretének fejlődése a gyermek fejlődésével kapcsolatban. Ennek megvizsgálása végett lássuk a következő táblázatot, amelyben a számok azt fejezik ki, hogy a kérdezett gyermekeknek hány százaléka nevezte meg helyesen az illető színeket:

A szín neve:	Óvoda		I. osztály		IV. osztály	
	fiúk	leányok	fiúk	leányok	fiúk	leányok
piros	80	96	93	90	84	92
narancs	—	4	3	43	16	12
sárga	44	72	67	100	96	100
zöld	60	64	83	100	100	100
kék	60	56	67	70	84	96
indigó	—	8	7	27	52	72
viola	12	20	10	67	56	80
fehér	80	92	100	100	100	100
Összesen	336	412	430	597	588	652

Ha most ezen számokat a színek számával, azaz nyolccal elosztjuk, akkor megkapjuk, hogy az illető gyermekcsoport megnevezései között hány helyes volt százalékban kifejezve; ezt a következő táblázat mutatja:

óvodás fiúk	42%
„ leányok	52%
I. osztályos fiúk	54%
I. „ leányok	75%
IV. „ fiúk	74%
IV. „ leányok	82%

Ha most külön vizsgáljuk a fiúk és leányok adatait, és az I. és IV. osztályosok helyes adatait az óvodásoktól nyert helyes adatok számával, akkor a következő arányszámokat nyerjük:

fiúknál: I. oszt. 1'286, IV. oszt. 1'762
leányoknál: I. oszt. 1'442, IV. oszt. 1'577

Amint ezen arányszámok mutatják, a fiúkban a színek ismeretének fejlődése nem valami nagy az óvoda és az I. osztály közötti időben (5—7. év), nagyobb az I. és IV. osztály közötti időszakban (7—10. év), a leányoknál ellenben megfordítva áll a dolog. Már az óvodában a színek ismeretének nagyobb fokán állanak, mint a fiúk és az óvoda és az I. osztály közé eső időszakban rohamosan fejlődik színismeretük, annyira, hogy — mint az adatokból kitűnik — valamivel magasabb fokán állanak már, mint a IV. osztályos fiúk. Az I. osztály és a IV. osztály közé eső időszakban már nagyon csekély fejlődés észlelhető. Tehát a leányoknál a színek megismerésének idejét a 4—7. évek közé tehetjük, míg a fiúk a 7—10. évek között ismerkednek meg a színekkel.

Ha most a teljesen hibás megnevezéseket tekintjük, akkor a következő táblázatot állíthatjuk egybe, ahol a számok a nyert adatok közül a teljesen hibásakat százalékokban fejezik ki.

A szín neve:	Óvoda		I. osztály		IV. osztály	
	fiúk	leányok	fiúk	leányok	fiúk	leányok
piros	20	4	7	—	8	—
narancs	48	64	47	27	28	20
sárga	56	28	33	—	4	—
zöld	40	36	17	—	—	—
kék	32	44	23	17	12	—
indigó	44	32	40	17	8	—
viola	56	36	40	20	16	8
fehér	20	8	—	—	—	—
Összesen	316	252	207	81	76	28

Ha most ezen számokat nyolccal elosztjuk, megkapjuk, hogy az illető gyermekcsoportokból nyert adatok hány százaléka volt teljesen téves:

óvodás fiúk	40%
„ leányok	32%
I. osztályos fiúk	26%
I. „ leányok	10%
IV. „ fiúk	10%
IV. „ leányok	4%

Ha ezen százalékokat ismét arányba állítjuk, akkor a következő arányszámokat nyerjük:

fiúknál: I. oszt. 1'54, IV. oszt. 4'00
leányoknál: I. oszt. 3'20, IV. oszt. 8'00

Ezen adatok szintén megerősítik az előbbiekből levont következtetéseket, csakhogy itt a leányoknál is nagy fejlődést látunk az I. és IV. osztály közötti időszakban. Tehát előbbi állításunkat így módosíthatjuk: a leányoknál az I. és IV. osztály közé eső időszakban a fejlődés főképpen abban nyilvánul, hogy az I. osztályban még gyakrabban fellépő teljesen hibás elnevezések nagyon csekély számra szállanak alá. Ennek az a konkrét valóság felel meg, hogy az I. osztályban a leányok jórésze már ismeri a színeket és így ezeknél nem áll be fejlődés, a kevésbé

értelmesek azonban teljesen hibásan nevezik el a színeket és a IV. osztályig terjedő időszakban ezek is megszerzik a színek helyes ismeretét.

Azok az eredmények, amelyeket vizsgálataim adataiból levontam olyanok, amelyeket körülbelül már a vizsgálat előtt a priori várni lehetett. Csakhogy a vizsgálat adatai után határozottabb vonalakban domborodik ki a gyermekek színismeretéről szóló kép és megelőző, hozzávetőleges véleményünket konkrét adatok támogatják. A kérdés természetesen szélesebb alapon és több más szempontból lehetne vizsgálat alá venni, én azonban nem akartam túlságosan hosszadalmas és aprólékos lenni és nem akartam olyan eredményeket kísérleteimből levonni, amelyek az adatokból kevésbé levezethetők, mint abba bele-magyarázhatók.

Mi után érdeklődnek a Julián-iskolások?

Irta: *Blasutigh Károly* áll. tisztviselő Budapestről.

A gyermek érdeklődésének közvetett vizsgálata szélesebb hullámgyűrűket vetett országunkban is. Ennek a hullámnak egy fődra elért a horvátnyelv-tenger közepében elterülő egyik magyarnyelv-szigetig is, amely a dunántúli magyarsággal a Drávától öblös részével kiinduló tölcser alakjában függ össze. Ezen és még a magyarság által sűrűben lakott területen az öt évvel ezelőtt alakult Julián-Egyesület emel és tart fenn az ottani Magyarság szellemi gondozására magyar tannyelvű, úgynevezett Julián-iskolákat. Számottevő nehézségek leküzdése után négy évi fennállása alatt, szívós kitartással és céltudatos törekvéssel sikerült 23 iskolát 34 tanítóval létesíteni és fenn-tartani.

Ezek egyikében, a daruvári (Pozsega vármegye) kéttanítós iskolában a „Magyar Gyermektanulmányi Társaság“ első kérdőíve szerint szintén fogatosított a gyermek érdeklődéséről vizsgálati fölvetel. *)

Az iskola II—V osztályának 43 fiú és 30 leány tanulója közül 21 fiú és 17 leány (52%) szolgáltatott használható adatot a feltett kérdésekre vonatkozólag. Ezenkívül még 10 tanuló (14%) nyújtott meg nem felelő adatokat, amelyeket azonban mivel aláíratlanok voltak és főképpen mivel azokban csak az első 2—3—4 kérdésre felelnek, a feldolgozásnál figyelmen kívül hagyni kényszerültünk. A még hátralévő 34% pedig nem felelhetett kérdéseinkre, mert azok nagyobb része nem tud még (vagy, sajnos, már?) annyira magyarul, hogy azokra megfelelhessen, a kisebb része pedig, mivel azokban az időkben hiányzott.

*) Simoncsics László úr, igazgató-tanító és Szabolcs Antalka kisasszony, tagtársunk buzgólkodtak a felvétel sikere érdekében. Köszönet érte!

Ezen vizsgálati felvétellel és annak feldolgozásával, úgy véljük, nem a kurjózumot szolgáltuk, annyival is inkább, mert a tanulók által írásban adott feleleteik alapján összeállítandó táblázatokban különös figyelemmel voltunk arra, hogy azokban a feltett vizsgálati kérdésekre adott válaszok ne csak sommásan csoportosíttassanak, hanem azzal, hogy egy-egy osztály tanulóit arab számmal jelöltük meg, amely számot a tanulók az összes táblázatokban mindvégig megtartják: az összes fölített kérdések keretében összevetésre alkalmas anyagot szolgáltatassunk a gyermeki érdeklődés *egyéni* vizsgálatához. Miáltal a közölt táblázatok kettős célt szolgálnak: egyet, amelyet a „Gyermektanulmányi Társaság“ első kérdőíve kitűzött, egyet, amelyet főntebb jeleztünk. Így iparkodtunk a nyert, bár számra nézve kevés, adatokat a feldolgozás ilyen beosztásával a gyermektanulmány javára értékesíteni.

A 38 tanuló közül, amint azt az első táblázat teljes és tanulságos részletezéssel mutatja, legjobban szeretik a magyar nyelvet és olvasást (11 fiú és 7 leány); a számtant (5 fiú, 7 leány); a horvát olvasást 2 fiú és 1 leány; a földrajzot 1 leány; a történelmet 1 fiú; az éneket 1 fiú és 1 leány.

A megokolás szerint az összesnek majd a fele (17) azért szereti az egyes tantárgyakat, mert könnyű; 9 mert tudja; 4 mert hasznosnak tartja. Egy-egy pedig azért, mert jó, szereti, nagyon szükséges, anyanyelve, legjobb, jó hallgatni (ének), legszebb olvasmányokat talál benne (magyar) és végül, mert ősapáiról szeret hallani (történelem).

A második táblázat tanúsága szerint a kis Julián-iskolások nem kedvelik általában azt a tantárgyat, amelyet nem értenek, amelyiknek tanulása nagy energiát emésztő fáradsággal jár.

Amint már említettük, a gyermekek nem kedvelik az illető tantárgyat, mert nehéz (10), nem tudja (4), nem tud horvátul (2), mert nem szép, nem szereti, legrosszabb (1—1) és végül az az V. osztályos sovinizista legényke, aki az ősapáiról szeret hallani, nem szereti a horvát olvasást, mert ő magyar.

Másodsorban a számtan nem kedvelt tantárgy: 5 fiú és 3 leány nem szereti, mert nehéz (6), nem tudja (2). A földrajzot sem szereti 2 fiú, az egyik, mert nem tud jól „magyaró“, a másik, mert nem szereti és 2 leány, mert nem tudja, illetve mert nehéz.

A katekizmus is nehéz 2 fiúnak. A horvát közoktatásügyi törvény alapján, a hitoktatás horvát nyelven történik a magyar tannyelvű Julián-iskolákban is.

Figyelemreméltó az a viszony, amely az általános osztályzat (l. az I. és II. táblázat első hasáb második alrovatát) és azon tantárgy osztályzata között van, amelyiket a gyermekek szeretik, illetőleg nem szeretik. Így az első kérdésnél (melyik tantárgyat

szeretitek?) az összes 38 tanulóánál csak 1 fiúnak és 2 leánynak rosszabb a szeretett tantárgyból az osztályzata az általános osztályzatánál. Megmarad ez a viszony a második kérdésnél is (melyik tantárgyat nem szeretitek?), amennyiben csak 4 esetben (2 fiú és 2 leány) jobb az általános osztályzatnál a nem szeretett tantárgy osztályzata.

Tantárgy	+ kedvelik, - nem kedvelik		Az eredmény abszolút száma- ban száza- lékban	
	fiúk	leányok	összegezve	
Magyar nyelv és olvasás	+12	+7	-1	+18 +47.4
Horvát nyelv és olvasás	+2	-8	+1	-7
Hittan (horvát nyelven)	.	-2	.	-14 -36.8
Számтан	+5	-5	+7	-3 +4 +10.5
Nyelvtan (grammatika)	.	-3	-2	-5 -13.0
Földrajz	.	-2	+1	-2 -3 +7.9

Ha az előbbi két táblázat összegezett eredményeit a Nográdi László dr. közölte*) táblázatok illető részével összehasonlítjuk, igazolva látjuk a szolnoki három különböző jellegű (áll., rk., zsidó) elemi iskola tanítóinak őszinteségét. Szolnokon az említett elemi iskolák tanulóinak 39.8%-a szereti a magyar nyelv és olvasást, 22% a pedig a számтан kedveli. A nem szeretett tantárgyak közül első helyen a nyelvtan 21.1%-kal áll. A német nyelvtan, amelyet csak a zsidó iskolában tanítanak, 7.5%-kal jut a nem kedvelt tantárgyak sorába.

Ha semmi sem, úgy e vizsgálatok eredményeiben megnyilvánuló egyöntetűség igazolja a „Gyermek-tanulmányi Társaság“ ezirányú munkásságát; és amikor a vizsgálat ezzel becset, értéket nyer, nemcsak felfedi a gyakorlati pedagógiai problémák lényegét, de megoldásának nyitját is jelzi.

3. Mivel foglalkoztak otthon legszívesebben? Miért?

4. Mivel foglalkoztok otthon legkevésbé szívesen? Miért?

A harmadik táblázat megokolása szerint a gyermekek azzal szeretnek általában foglalkozni, ami fizikai erejüket meg nem haladja, ami „könnyű“; továbbá szívesen tesznek olyant, amit tudnak, amihez értenek. A táblázat akaratlanul is beszédesen mutatja a szlavóniai magyarság szűkös gazdasági helyzetét, amennyiben a 8—12 éves gyermekekkel eléggé terhes házi, sőt néha külső munkát végeztenek, amit ők természetesen „nem szívesen“ tesznek. Bizonyára ez az oka, hogy a gyermekkorú annyira jellemző játék aránylag oly kevés számban fordul elő. Ez a tény első pillanatra mintha megerősítené Nográdi László feltevését, mellyel kétségbe vonta a *játék ellen* (Szolnokon) adott feleletek őszinteségét. Azonban ha a harmadik táblázatot figyelmesen átnézzük, a játékkal még a tanulási kedvet sem találjuk meg: mert míg

az említett három szolnoki elemi iskola tanulóinak 97.5%-a otthon legszívesebben tanulással tölti idejét, addig Daruváron csak egy tanuló (2.6%) foglalkozott otthon kedvvel a tanulással. Ha megjegyezzük, hogy ez az egy *kitűnő* tanuló, föltehetjük róla, hogy ezt a kedvet nem negélyezi. Ha a fentebbi körülmény szolgáltatott is némi szubjektív alapot Nográdi Lászlónak, mi konstatálhatjuk, — számba véve a gazdasági miliőt — hogy az e kérdésre adott feleletek fedik a megállapítható valóságot.

A harmadik táblázat eredményét a következőkben foglalhatjuk össze:

A tevékenység megnevezése	+ kedvelik, - nem kedvelik		Az eredmény abszolút száma- ban száza- lékban	
	fiúk	leányok	összegezve	
Házközüli munkával	+8	-9	+4	-6 -3 -7.9
Gazdasági munkával	+4	-8	+3	-2 -4 -10.5
Kézi munkával	.	.	+2	-5 -3 -7.9
Tanulással	.	.	+1	.
Egyébbel	+8	-4	+7	-3 +8 +21.0

Azaz a 3. és 4. kérdésre vonatkozólag csak az egyébbel való foglalkozás (amely magában foglalja a következő tevékenységeket, ú m. harangozás, hirtázás, éneklés, írás, játszás (3 esetben), kis gyerekekkel való foglalkozás, labdázás, lovaglás, zenélés és rajzolás) mutat számottevő kedvező eredményt.

5. Mivel szeretnétek legjobban foglalkozni? Miért?

9. Mi szeretnél lenni? Miért?

Az 5. és 9. kérdést egymás mellé vettük, mert azokban némi logikai vonatkozás fedezhető föl s főképpen azért, hogy szembeűnőbb legyen, ha e két kérdésre adott feleletekben ez a logikai vonatkozás megnyilvánul. Az bizonyos, hogy az elemi iskola növendékeitől nem várunk logikát, ezt kizárja a gyermeki elmé fejletlensége. Mindamellert ennek a logikai vonatkozásnak, vagy mondjuk úgy, öntudatos következetességnek a jelei egyik-másik gyermeknél feltalálhatók. Így például a fiúknál a IV—V. osztályban, a leányoknál a III. osztálytól kezdve. De különösen megnyilvánul ez minden tekintetben a V 1. jelzésű leánykánál. Ennek illusztrálásául ide iktatom felelőívének egyes pontjait:

„3. Én otthon legszívesebben takarítani szeretek, mert szeretem a tisztaságot.

4. Én otthon legkevésbé szeretek tanulni, mert nekem nincs kedvem hozzá.

9. Én szeretnék egy jó háziasszony lenni, mert azzal szerencsét hoznék magamnak.

10. Én szeretnék legjobban az anyámhoz hasonlítani, mert az jó gazdasszony.“ . . .

Mivel szeretnétek foglalkozni? A fiúk, amennyiben szórakozásról van szó, az erősebb testmozgást s erő kifejtést igénylő biciklizéssel, lovaglással és

*) A Gyermek II. évf. 3. sz. 44. s. a köv. 1.

szánkázással; a leányok már jobban ülő foglalkozással, így pl. a varrással szeretik szabad idejüket eltölteni.

A fiúk 67%-a iparos, 19%-a boltos, egy-egy már nagyra tör: művész, illetőleg miniszter szeretne lenni. A leányoknak 59%-a varrónő, 12%-a kisasszony és ugyancsak 12%-a tanítónő kíván lenni.

Érdekes, hogy a fiúk jobbára azért szeretnének valamilyen foglalkozást űzni, hogy akkor gazdagok lennének, vagy vele pénzt szerezhetnének. A leányoknál sem hiányzik ez a megokolás, de ők azért is szeretnének varrónők lenni, mert akkor ruhákat készíthetnének maguknak s kisasszonyok, mert az szép; tanítónők pedig azért, mert akkor mindent tudnának s taníthatnák a gyermekeket.

Azért itt sem hiányzik a gyermek: szeretne boltos lenni, mert akkor sok cukra volna, vagy bábos, mert akkor sok bábót ehetne.

6. Melyik a legkedvesebb olvasmányotok? Miért?

7. Mit játszatok legszívesebben? Miért?

8. Milyen ajándékot szeretnének kapni? Miért?

Ezt a három pontot, mely a gyermek olvasmányát, játékát és vágyát fürkészi, technikai okokból szintén összevontuk.

Míg a kisebb gyermek — igen természetesen — a meséket, addig a nagyobb gyermekek (a fiúknak 34, leányoknak 41%-a) a nemzeti tárgyú olvasmányokat kedvelik. Hiába, a magyar gyermek: magyar még Horvátország kellős közepén is!

Az összesnek 63%-a azért szereti az olvasmányokat, mert szépnek találja. Van, aki azért szereti, mert tudja, könnyű, hasznos, nagy magyar volt (Hunyadi János). A tréfás mesét is szereti egy fiú azért, hogy ha majd nagy lesz, ő is tudjon anekdotázni.

Játszani jobbára társasjátékot szeretnek; a leányoknak tekintélyes része iskolást szeret játszani. Az igaz, hogy közülük 12% tanítónő is szeretne lenni!

Ajándékul pedig, ki tudná azt megmondani, hányfélélt kívánnak?! Jobbára nemüknek megfelelőt, így pl. a fiúk lovat, bicikli-motort, labdát, aranyórát, egy másik lánccal együtt, egy szerényebb csak zsebkendőt stb., a leányok pedig jobbára ruhát s azután ékszeret kívánnak, már mint az „kisasszonyoknak“ illik. A leányok kivétel nélkül azért kívánják mindent, mert szép.

10. Kihez szeretnél leginkább hasonlítani? Miért?

11. Kihez nem szeretnél hasonlítani? Miért?

Már Barnes, ki kétezernél több londoni gyermek eszményeit kutatta, megállapította, hogy a 8 év körüli gyermekek eszményeiket a legközelebbi környezetükből, a családból, az iskolából stb.-ből veszik. Honnan is venné eszményeit a gyermek, ha nem azok köréből, akik vele foglalkoznak, ápolják és ok-

tatják, akikkel szabad idejüket jóban, rosszban eltöltik. Ezeket jól megismerve, vagy ösztönét követve, mindig meg tudja választani azt, akihez vonzódjék, vagy akitől távol tartsa magát.

Csak idővel, szellemi fejlődésükkel és látókörük tágulásával keresnek maguknak a gyermekek a történelem, a nagytársadalom, a politika alakjai közül ideált.

De nem ennek a megállapítása volt a „Gyermektanulmányi Társaság“ célja, bár úgy Nográdi László ezen táblázatai, mint a miénk, ebből a szempontból is beszédes. A fentebbi két kérdés a rokonszeny és ellenszeny megvizsgálására szolgálván, nem a név megnevezése a fontos, hanem — mint ez a kérdőívbe pótlólag felvétellett — a „miért“ kérdésre való válaszadás, vagyis annak megjelölése, milyen az, akihez a gyermek szeretne, illetőleg nem szeretne hasonlítani.

Ennek megfelelően külön összegeztük a miéltre adott válaszokat (I. a VII. táblázatot). Eredménye szerint elsősorban esztétikai szempontból s csak ezután következik az erkölcsi, szellemi s végül az anyagi ok, amiért a gyermekek szeretnének, illetve nem szeretnének valakire hasonlítani.

Ez százalékban kifejezve a következő:

Szeretne	Nem szeretne
valakire hasonlítani	
1. <i>esztétikai okból:</i> (szép, szép haja van) 27%,	(Csunya, fekete, nem szép.)... 35·1%
2. <i>erkölcsi okból:</i> (jó, derék) ... 24·3%,	(rossz, nem jó, hazudós, zsvány, gorbomba, verekedős, káromkodós, iskolake-rülő)... 28%
3. <i>szellemi okból:</i> (okos) ... 11%,	(buta, nem tud olvasni)... 11%
4. <i>anyagi okból:</i> (jó dolga, sok pénze, jó lova, jó foglalk. van) 16·2%,	(nehéz, rossz mester-ségű, koldus) 11%

Ha figyelmesen áttanulmányozzuk a megokolási táblázatokat, a mienkét és Nográdiét, megállapíthatjuk, hogy a 8 év körüli gyermekek eszményképeiket nemcsak közvetlen környezetükből veszik, hanem ezen választás *oka, miértje* is szerény körben marad, nem lépi át a gyermekek érzéki világát. Szellemi fejlődésüknek további fokán azonban, mint azt a szolnoki polgári fiúiskola, állami gimnázium tanulóinál láthatni, már elvont eszme, tulajdonság stb. miatt is választanak eszményképet maguknak.

Ezzel befejezzük a daruvári vizsgálati fölvétel szerény eredményeinek ismertetését.

Fontosnak és eredményesnek valljuk e munkát, amelyet a „Magyar Gyermektanulmányi Társaság“ fáradhatatlan buzgósággal vezet s meg vagyunk győződve arról, hogy e vizsgálatok hasznosítható eredményei biztos és szilárd alapkövei lesznek a jövőendő pedagógiának.

Lapszemle.

Egy négyéves fiú szókészlete.

Közli: Krécsy Béla tanár, Budapestről.

Mateer Florence, amerikai tanítónő, 10 hétig gondos megfigyelés alá vette egy négyéves fiúcskának az ő beszédjében megnyilatkozó szókészletét s egynémely érdekes eredményekre jutott. A megfigyelés kezdetekor a gyermek négyéves és egyhetes volt; kétéves koráig csak egyes hangokat hallatott s csak hároméves korában kezdett némi összefüggő mondatokban beszélni. Egyébként erős, egészséges gyermek volt, sohasem volt komolyabb betegsége, sokat s szívesen tartózkodott a szabadban, szerette az állatokat s a zenét, jó megfigyelőképessége volt, szerette a szépet s különösen az élénk színeket s ezideig még semmi rendszeres oktatásban nem részesült. A megfigyelő ügyelt arra, hogy a gyermek észre ne vegye, hogy ő megfigyelés alatt áll, nehogy ez a tudat elbizottá tegye s esetleg a hatás kedvéért sokat beszéljen vagy pedig akaratosá, hogy óvakodjék a beszédétől. A megfigyelés kezdetben elég dolgot adott, később azonban kiderült, hogy ugyanazok a szavak gyakran ismétlődtek s a munka már igen könnyen ment.

A nyolcadik héten a gyermek 67 új szót mondott, a kilencediken 59-et s a tizediken csak 51-et. A tíz hétig tartó megfigyelés alatt a gyermek összesen 1020 szót használt, miben benne vannak az összes szavak, miket a gyermek már előzőleg is használt, továbbá azok az új szók, miket a megfigyelés tartama alatt tanult meg s az ő „eredeti“ szavai is, melyeket maga készített.

A használt szó mennyiség szófajok szerint osztályozva a következő eredményt adta: az 1020 szó között volt főnév 578, ige 211, melléknév 125, igehatározó 51, névmás 21, elöljáró 18, indulatszó 12, kötőszó 4. Ha a különböző szófajok mennyiségét százalékokra átszámítjuk, az eredmény körülbelül megegyezik más észlelők eredményeivel s a szótárban foglalt szófajok százalékmennyiségével is, csak az a tény feltűnő, hogy a gyermek által használt igék százaléka az ő szókészletéhez arányítva majdnem kétszer akkora, mint egy közönséges szótár igéinek

a százalékszám. Ez a tény útmutatást ad arra, hogy *mily módszerrel tanítsuk a gyermeket — vagyis a cselekvés módszerével.*

A használt szavak közt körülbelül három százalék „eredeti“ szó volt, olyanok, melyeket a gyermek maga készített vagy általa ismert szógyökerek eredeti módosításai voltak. A leggyakoribb „eredeti“ változtatás a gyermek nyelvében az volt, midőn az általános nyelvi szabályokat a kivételekre is alkalmazta, pl. mintha magyarul a *ló* többes számát *lók*-nak, a *kicsiny*-nek fokozását *kicsinyebb*-nek mondanók. Különösen könnyen csinált a gyermek az alkalomnak megfelelő eredeti szavakat; pl. a fűkaszáló gépet ő *fűvágónak* nevezte. Sokszor volt nehézsége a mássalhangzókkal s azokat gyakran tetszése szerint összevissza cserélte, úgy, amint könnyebb volt neki kimondani, pl. mint én hallottam egyszer magyar gyermektől mondani *szappan* helyett *paccany*-t.

Az észlelésekből a következő fontosabb eredményeket lehet levezetni:

1. A gyermek bármily új szót képes megtanulni s elméjében megrögzíteni s ha arra szüksége van, minden látható erőlködés nélkül életre tudja hívni.

2. Úgy látszik, hogy a tárgyak neveit a gyermek könnyebben tanulja meg, mint az elvont fogalmakat jelentő szavakat.

Ámbár az egykorú gyermekek szókészlete körülöböző lehet, úgy látszik, hogy saját gondolatai részére mindegyik elegendő mennyiségű szóval rendelkezik; amiből az következik, hogy abban az arányban, amint gondolatkörük növekszik, kifejezésük módja is gyarapszik s ezért nemcsak fölösleges, hanem káros is a gyermekre bizonyos szavakat ráerőltetni, mielőtt megszerezne azt a fogalmat, mely őt ama szó használatában segíteni fogja.

4. A gyermek élete nagyjában ábrázolva van szókészletében s valamely nap megnyilvánult szókészletének igéi pontosan megfelelnek aznap cselekedeteinek. Különösen gyakran ismétlődő igék az ő beszédjében: futni, szaladni, mászni, menni, tenni, játszani.

5. A gyermek jó vagy rossz irányban való nevelésére jelentős befolyással van a társaságában hallott beszéd s ez őt jó vagy rossz cselekedetekre indítja.

Az észlelő szótárba rendezve is közli a megfigyelt gyermek szókészletét, miből egyéb tanulságokat is vonhatunk. Én pedig ez ismertetéshez azt az óhajtásomat csatolom, hogy nálunk is minél többen foglalkozzanak apró honfitársaink szókészletének vizsgálatával, oly gondosan és ügyességgel, mint azt Mateer Florence imént ismertetett munkálatában megcselekedte. (The Pedagogical Seminary, March, 1908)

Gyermektanulmányi mozgalmak.

A gyógypedagógiai oktatásügy állapota hazánkban az 1907/908. tanévben.

Irtá: **Berkes János** igazg., az Orsz. Gyógyped. Tanács előadója.

Hazánkban a gyógypedagógiai oktatásügy, nevezetesen a siketnémák, a vakok és a gyengeelméjűek oktatása az utolsó tíz év alatt örvendetesen fellendült.

A siketnémák oktatására és nevelésére irányult intézmények száma ezidőszert 16 s ezekben az intézetekben az 1907/908. tanév alatt 1232 siketnéma részesült oktatásban. Két nevelő-intézetben 207 vak gyermek nyer oktatást. A harmadik nevelő-intézet — a Wechseltmann-féle — még a folyó iskolai évben nyílik meg 30 növendékkel. (December 20-án megnyílt. Szerk.)

A keresetre képes vakok számára 6 foglalkoztató-intézet áll fenn 289 vak munkással.

A szellemileg fogyatékosak 3 állami és 1 magánjellegű intézetben nyerik kiképzetésüket és pedig e négy intézetben 269 szellemileg fogyatékosat oktatnak. Ezenkívül a székesfővárosnak is van néhány iskolája a gyengeelméjűek oktatására és ez iskolai év elején Egerben és Csongrádon nyílt meg egy-egy kisegítő iskola a gyengeelméjűek külön oktatására céljából.

Ha figyelembe vesszük azt, hogy a végeredményében oktatásban részesülő 1997 érzéki és értelmi fogyatékos a nevelés-oktatás és foglalkoztatás révén a társadalomnak egy-egy hasznos tagja, az épérzékűekhez és épeszűekhez hasonlóan keresetre képes munkása lesz, míg ha oktatás nélkül nőnének fel, a társadalom terhére lennének és nem ritkán a környezetre is veszélyesekké válnának: akkor könnyen beláthatjuk, hogy ezek oktatása nemcsak közmívelődési kérdés, hanem nemzetgazdasági szempontból is kiválóan fontos ügy.

Ha azonban a fogyatékosok oktatása terén ezideig elért eredményeket az 1900. évi statisztikai adatokkal összehasonlítjuk, sajnosan kell arról meggyőződnünk, hogy e téren még igen sok a tennivaló.

Hazánkban az 1900. évi népszámlálás 65.266 érzéki és értelmi fogyatkozásban szenvedőt mutatott ki. Ezek között 6—14 éves, tehát a tanköteles korban levő, 12.344 találtatott. Ez összegből az 1907/908. évben oktatásban részesülő 1997 fogyatékos leszámítva, megállapíthatjuk, hogy 10.347 fogyatékos még oktatás nélkül nő fel s részint a munkaképtelen, részint a közveszélyes emberek számát gyarapítja.

A fennálló intézetek egy része pedig anyagi zavarokkal küzd.

Az állam a legmesszebbmenő áldozatkészséggel a gyógypedagógiai intézetek összes tanerőinek fizetését magára vállalta s ezenkívül hat intézetet kizárólag maga tart fenn,

A fogyatékosok oktatása azonban nem lehet kizárólag állami feladat, de tisztán közjótékonyági kérdés sem, hanem közszégi, felekezeti és társadalmi feladat is egyszermind. Éppen azért a nem állami jellegű intézetek a növendékek eltartási költségeit különböző hatósági és társadalmi tényezőktől maguk gyűjtik össze.

Kétségtelen, hogy a társadalom szívesen áldoz a fogyatékosok oktatásügyének. Mindazonáltal az intézetek szaporodásával, fejlődésével évenként kevesebb és kevesebb összeg áll rendelkezésre, a kiadások pedig az oktatásban részesülők szaporodásával arányosan növekednek és ez az állapot egyik-másik intézet létkérdését veszélyezteti.

Újabb intézetek felállítása sem a jóakaraton, hanem az anyagi eszközök elégtelenségén múlik.

Az anyagi eszközök elégtelenségén kívül még egy másik dolog is akadályozza e téren a fejlődést. Nevezetesen az, hogy a társadalom minden rétegét, de főképen az ily szerencsétlen gyermekekkel sújtott szülők nagy részét még nem hatotta át az a tudat, hogy a gyermekeiket megfelelő oktatással megmentésük a társadalomnak s azért őket oktatásban részesíteni szülői kötelesség.

Siketnéma gyermekkel sújtott több szülő gyermekének iskoláztatása érdekében mit se tesz; vagy ha iskoláztatni kezdi is siketnéma gyermekét, három-négy évi képzés után már kiveszi az iskolából. Mint-hogy pedig a siketnémák teljes kiképzetéséhez 8 év szükséges, az ily három-négy év alatt csak félig-meddig kiképzett siketnémán nincs segítve, csak más ily szerencsétlentől veszi el a tanítás lehetőségét; de az ily siketnéma a siketnémák oktathatóságában való hitet is megingatja és az intézetek jó hírnevét veszélyezteti.

A vakok nevelő-intézetei pedig alig kapnak növendékeket, pedig hazánk 16.482 vak egyéne között 1163 a tanköteles korban levő.

Ha e jelenség okát kutatjuk, arra a szomorú tapasztalatra jutunk, hogy a vakság szembeötlő és így részvétre indító fogyatékoság lévén, a vagyontalan szülők — s ilyen családból kerül ki a legtöbb vak — rendszerint az emberi méltóságot lealacsonyító koldulásra használják fel vak gyermekeiket, ahelyett, hogy kenyerüket tisztességes úton és módon megkereső munkásokká nevelnék.

Közös és a társadalom minden rétegét átható mozgalom segíthet csak e bajokon. Főképen és elsősorban pedig segíthet a tankötelezettségnek az érzéki és értelmi fogyatékosokra való kiterjesztése.

Választmányi ülés.

A Magyar Gyermektanulmányi Társaság december 17-én tartotta választmányi ülését *Náray-Szabó Sándor* min. tanácsos elnöklete alatt.

Elnök bejelentette, hogy *Teleki Sándor* gróf, elnök, hosszabb időre külföldre utazott, egy levelében őt kérte fel, hogy az elnöki teendőket végezze. Tudomásul vették. Elnök a meleg részvét hangján emlékezett meg *Dóri Zsigmondról*, a korán elhunyt gyermekpszichológusról, akiben a gyermektanulmányozás egyik kiváló művelőjé s a társaság buzgó könyvtárosát vesztette. A választmány mély részvétét jegyzőkönyvbe iktatta s elhatározták, hogy az özvegyhez részvétiratot intéznek.

Az ülés hálás örömmel vette tudomásul az elnöknek azon jelentését, hogy a vallás- és közoktatási miniszter 800 koronáról 2000 koronára, a székesfőváros pedig 600 kor.-ról 1000 koronára emelte fel a társaság évi segélyét.

A választmány elhatározta, hogy *Apponyi Albert* gróf közoktatási miniszternek s a fővárosi tanácsnak a támogatásukért háláját és köszönetét fogja kifejezni. *Klis Lajos*, áll. siketnéma-int. igazgató, rámutatott azon körülmény kiható fontosságára, hogy Apponyi Albert gróf a társaság segélyét 2000 koronára emelte, sőt ezt az összeget felvette a költségvetésbe. Az ő tudtával a miniszter figyelmét *Náray-Szabó Sándor* elnökünk hívta fel a társaságra. Indítványozza, hogy a választmány szavazzon köszönetet *Náray-Szabó Sándor* elnöknek is, annyival inkább, mert neki a társaság megalapításában, felvirágoztatásában, a gyermektanulmányozás és a gyógypedagógiai ügyek terjesztésében hervadhatatlan érdemei vannak. Klis indítványát lelkes éljenzéssel fogadták el.

Nagy László, ügyvivő alelnök jelentést tett I. a társaság nyilvános gyermektanulmányi értekezleteinek sorrendjéről. Az eddig megtartott két előadáson kívül a következők kerülnek sorra: 1909 jan. 14-én *Grosz Gyula* dr. a gyermeknevelés ferdeségeiről; febr. 6-án *Berkes János* a gyengehatságú gyermekek akarata és érzelmvilágáról; márc. 6-án *Berend Miklós* dr. a környezet hatásáról a gyermek lelki életére; április 3-án *Farkas Pál* dr. a gyermekről a büntetőjogi irodalomban, tartanak előadást. 2. Örömmel állapítja meg a gyermektanulmányi mozgalom terjedését a vidéken. Részletesen referál a Délmagyarországi Tanító-Egyesület mozgalmáról (I. A Gyermek októberi füzetét); a szegedi Társadalomtudományi Társulat előadásairól (I. A Gyermek novemberi füzetét); a zágrábi gyermektanulmányi kiállításról, amelynek legkiemelkedőbb s legvonzóbb része a M. Gy. T. adatgyűjtő osztályának kiállítása volt. 3. Külföldi öszekötéseink is mindjobban terjednek. A külföldi szaklapokban Ranschburg dr.-nak több cikke jelent meg; mozgalmunkról a lapok elismerőleg nyilatkoznak. 4. Hazai szakirodalmunkban legutóbb *Nagy László*-nak jelent meg „A gyermek érdeklődésének fejlődéstana” c. könyve. Kéziratban megvan *Vértes József* dr.-nak „Az emlékezet vizsgálata” c. munkája, néhai *Dóri Zsigmond*-nak több

nagyobb tanulmánya, amelyekre azonban eddig nem akadt kiadó. A választmány kimondja, hogy e dolgozatok, ha lapunk terjedelme megengedi, A Gyermekben jelenjenek meg.

Ranschburg Pál dr., a kísérleti osztály elnöke jelenti, hogy a szakosztály most az eddig gyűjtött adatok feldolgozásával foglalkozik; eddig feldolgozták az emlékezetre tartozó vizsgálatokat (*Vértes József* dr.) és a tízes számkörön belül végzett számolási vizsgálatokat (*Ranschburg Pál* dr. és *Révész Elza*). A 20-as számkörön belül végzett vizsgálatok feldolgozása csak ezután fog megindulni. A belügyminiszter megbízásából *Ranschburg Pál* „*Útmutató*“-t készített az elzúlló és a már elzúllott gyermekek megfigyelésére a gyermekmenedékhelyek igazgató-főorvosai számára (I. A Gyermek f. é. májusi füzetét). A számolás vizsgálatában a 10-es számkört befejezte; a normálisakon végzettek-ről röviden *Vértes Gyula* dr. a „Gyermeki Elmé“-ben, a gyengehatságúeken végzett vizsgálatokról pedig *Révész Margit* dr. számolt be egy német szaklapban.

Farkas Irén-nek az adatgyűjtő osztály munkájáról tett jelentése szerint a szakosztály első kérdőívére (11 tétellel) 35 elemi-, 1 polg. fiú-, 2 polg. leányiskola, 2 gimnázium, 1 reál-, 2 tanítóképző-, 1 kiegészítő-, 1 siketnéma-iskola és a Gyermekvédő Liga rákoskeresztúri megfigyelőtelepe küldötték be feleleteiket. Ezek közül a szolnoki iskolákét *Nógrády László* dr. tanár és *Wehle Lucia* tanítónő, a szlavóniai (daruvári) magyar iskola adatait *Blasutigh Károly*, már feldolgozták; a többiek feldolgozásáról még csak ezután fog intézkedés történni. A szolnoki fiókkör legközelebb az esztétikai érdeklődés fejlődésének kutatásával foglalkozott. Elismerést érdemel e fiókkör adatgyűjtő osztályának működése, *Eötvös Károly L.* elnök buzgó vezetése alatt.

Jablonkay Géza dr. titkár jelentése szerint a társaságba a márciusi választmányi ülés óta 114-en léptek be rendes tagúl s így a társaságnak összesen 457 tagja van. *Edelsheim-Gyulay Lipót* gróf, a Gyermekvédő Liga elnöke, 100 koronával alapító tagnak lépett be. A választmány lelkesedéssel fogadta a Gyermekvédő Liga elnökének ily formában is megnyilatkozó rokonszenvét társaságunk működése iránt.

A választmány sajnálattal állapítja meg a középiskolai tanárok aránylag csekély számát a társaság tagjai sorában. Ézért elhatározza, hogy részint személyes érintkezés révén, részint őket különösen érdeklő értekezlet tartásával jobban a társasághoz kapcsolja a tanárokat. *Glücklich Vilma* a középiskolai tanulók osztályozásának kérdését tartja e célra különösen alkalmasnak, esetleg vitatétel alakjában.

A társaság régebbi választmányi határozata a fővárosi tanácsnak adott határozott ígéret értelmében megtarthatja II. gyermektanulmányi tanfolyamát 1909 febr., márc. és ápr. hónapokban. Három elő-

adási ciklus lesz: az általános gyermeklélektan és fejlődéstan köréből, a kísérleti pedagógiai és a pedatológia köréből, összesen 24 előadással. A tanfolyamon 20 hallgató vehet részt előzetes jelentkezéssel. Ezek közül 12 hallgatónak fővárosi tanügyi alkalmazottnak kell lennie, mert a főváros ehhez kötötte a segély felemelését. Előadók lesznek: *Ranschburg Pál* dr. (ped. patol. és a gyakorlatok vezetése), *Nagy László* (ált. gy.-tan és fejlődéstan), *Vértés József* dr. (kisérl. gyermektan és kísérli. ped.).

A választmány a gyermektanulmányozás buzgó munkásának, az elhunyt *Dőri Zsigmond*nak könyvtára egy részét társaságunk könyvtárának gyarapítása céljára megveszi. Dőri helyébe *Jablonkay Géza* dr.-t bizza meg a közgyűlésig a könyvtárrossággal. A könyvtárt a kísérleti szakosztály pszichológiai laboratóriumában állítja fel. (VIII., Mosonyi-u. 8.)

Perényi József dr. pénztáros jelentést tesz a pénztár állapotáról.

Végül elhatározza a választmány, hogy *A Gyermek* egyes számai tartalmának rövid kivonata ezen túl németül és lehetőleg franciául is közöltessék. Ez intézkedés célja, hogy a külföld közvetlenül is tudomást szerezzen gyermektanulmányi kutatásainkról s mozgalmainkról. (Jegyző: *Dániel Jenő*né.)

Gyermektanulmányi tanfolyam Budapesten.

A Magyar Gyermektanulmányi Társaság választmányának az 1908 december 17-iki határozata szerint a gyermektanulmányi ismeretek és érdeklődés mélyítése s a gyermektanulmányozással rendszeresen foglalkozók számának növelése végett a tanítással foglalkozók számára az 1909. év tavaszán február, március április hónapokban gyermektanulmányi tanfolyamot rendez.

A gyermektanulmányi tanfolyam elméleti része három tárgycsoportot fog felölelni, ú. m.: a) az általános gyermektanulmányozást és fejlődéstant (8 előadás), b) a kísérleti gyermektanulmányozást (10 előadás) és c) a pedagógiai pathológiát (4 előadás). A tanfolyam elméleti része tehát 24 előadásból fog állani.

A tanfolyam gyakorlati része a kísérleti vizsgálati módszerekben való gyakorlatokból fog állani.

A pedagógiai pathológiának előadója, a gyermektanulmányi gyakorlatoknak s a tanfolyamnak vezetője *Ranschburg Pál* dr. leendő; az általános gyermektanulmányi és fejlődéstan előadásokat *Nagy László* fogja tartani; a kísérleti gyermektanulmányi előadásokat *Vértés József* dr. fogja végezni.

A tanfolyamra főképp tényleg működő községi és állami elemi iskolai tanítók, kiseddóvók s a középfokú iskolák tanítói s tanárai vétetnek fel. A hallgatók száma legföljebb 20 lehet. A fővárosi hatóság által fentartott tanintézetek tanítói és tanárai számára

legalább 12 hely tartandó fel. A tanfolyam a hallgatókra nézve ingyenes lesz.

A tanfolyamra való felvétel jelentkezés útján történik. A tanfolyamra való felvétellel a társaság elnöksége dönt. A községi tanintézetek tanítóinak és tanárainak felvételét a főváros tanügyi hatósága és a társaság elnöksége együtt eszközlik. Ha a tanfolyamra 10-nél kevesebb tag jelentkezik, úgy a tanfolyam nem tartatik meg.

E határozatoknál fogva felkérjük a tanítókat, tanárokat, kiseddóvókat, nemkülönben a társaság tagjait, hogy a tanfolyamra az ügyvezető-alelnöknél (*Nagy László Budapest, VIII., Üllői-út 16/B*) jelentkezni sziveskedjenek.

Budapest, 1909 január 12.

Az elnökség.

Apróságok a gyermekek életéből.

A gyermekek karácsonya.

Közli: *Vaszilievics Margit* tanítónő, Budapestről.

A szőke és barnafürtű gyermekeregben karácsony táján egyre lázasabb a készülődés. Közeledik a karácsony és tudják, érzik, hogy ehhez nekik van a legtöbb joguk. Hiszen igaz karácsonya csakis annak a családnak van, ahol a gyermek szívbeli öröme sugározza be és teszi ragyogóbbá a karácsonyfát ezen a szép estén.

De sajnos, a mai gyermekek közt oly ritka, már-már kihalt szívükből az igazi naiv öröm. Sokat vagyok gyermektársaságban, mert igazán szeretem a gyermekeket. Vannak kis tanítványaim, van egy hatéves kis nővérem és annak sok, kedves barát-nője, kik mind az én kis bizalmasaim. Átélem tehát én is azt a nagy várakozást, mely annyira foglalkoztatja a gyermek lelkét ebben az időben, úgyszólván betölti egész lényüket. Megfigyelem lelküknek változó fázisait, nagy komolyan beszélek a Jézuskával folytatott tárgyalásaimról s mosolyogva nézem javulásukat, valahányszor a karácsony jöveteléről van szó.

Tárgyamban legközelebről indulok, midőn hugocskám, hatéves, karácsonyi hangulatáról írok néhány szót. A minap megkérdeztem tőle: „Örölsz-e a karácsonynak, Micike, nemsokára jön a Jézuska.” — „Az ajándékokat nem is a Jézuska hozza, hanem veszik” — felelte röviden. Így tudtam meg, hogy ő már nem hisz a Jézuska jövetelében. „Hát ezt ki mondta neked?” faggattam tovább. „Senki.” A világegért sem mondta meg, ki világosította fel. Hanem mikor hosszas beszéddel sikerült meggyőzni hitetlenségében, láttam jóleső mosolyát. Megértettem, hogy átalakuló korszakát éli most e gyermek lelkü-

lete, mikor már nem hisz vakon, de lelkének fáj megválnia ettől a legszebb babaálmától.

Mégis csak az a legkedvesebb, mikor szentül hiszi a gyermek a karácsony meséjét! A mult esztendőben még ezt élvezhettem kis nővéremnél is. Egy ízben sétálni vittük s az utcára érve eszünkbe jutott, hogy a lakást nem zártuk le, holott idegen munkások dolgoztak az előszobában „Hiszen vigyáz a Jzuska, ne féljen anyuskám!” Mondta szinte rendre-utasító meggyőződéssel.

Vannak azonban gyermekek, akiket egészen beteggé tesz ez a nagy hit. A mélyen gondolkodó gyermekek ezek, akiknek lelkületét annyira hatalmába keríti az ünneppel járó misztikus előkészület (bezárt ajtó stb), hogy valósággal kedélybetegké lesznek. Izgatottak, nem esznek, nem alszanak. Gondolatban ott járnak a felhők között az angyalok társaságában, a lélek és halál problémáit fejtegeti kis agyuk. Beléptem egy ilyen gyermek szobájába karácsony délután. A sápadt kis baba (4 éves) valami német verset hadart és egész testében remegett, amikor kezet csókolt. Szinte félt attól, aminek a többi gyermek úgy örül. Tegyük reálissá az ilyen gyermek előtt az ünnepet. Ne foglalkoztassuk képzeletét, ne is beszéljünk eleve sokat a karácsonyról. Hanem mikor itt az ideje, röviden mutassuk meg az ajándékokat, ne hagyjunk neki időt a gondolkodásra, jatszunk vele, aztán idejében fektessük le.

De még ennél is sokkal szomorúbb látvány az, amikor már az alig 4 éves gyermek nem törődik karácsonyával, nem örül. Az agyonajándékozott gyermek, kitér ha megintenek, hogy legyen jó, így felel: „Minek is van karácsony, hisz van nekem elég játékom, nem kell semmi.“ És az ilyen gyermeknél az anya hetek óta azon gondolkodik, mivel szerezhetne örömet a kis egyetlennek. Bár elvárható volna az ilyen gyermek szüleitől, hogy az ajándékokat a szegényeknek juttatnák! Ne halmozzuk el tehát túlságosan sok játékkal a gyermeket, mert ez káros, elvonjuk lelkének igaz örömét, amelyre egy hosszú életen át bizony szükségünk van.

Szomorú is szép lehet az árvaházakban a karácsony ünnepe. Ideális egyenlőség az, mikor sok gyermek örül az egyforma ajándéknak. Ezek legalább nem dicsekszenek egymásnak, hogy: „Az én karácsonyfám a plafonig ért.“ „Az enyém az égig!“ „Én három babát kaptam.“ „Én pedig százat.“

Kedves szokása az a gyermeknek, midőn kiválasztja legszebb levélpapírját s azon a Jézuskának levelet ír, telve bőséges követelésekkel. Emlékszem, hogy én gyermekkoromban hazajövet a „Babatündér“ című operából, olyan beszélő babát szerettem volna, amilyent a színpadon láttam. Érdekes megfigyelni ezeket a leveleket, mennyire egyéni itt a gyermek hajlamának megnyilatkozása. A gyermekek

jövőjét látjuk a kívánságok között. A későbbi kis gazdasszonyt, aki elsősorban főzőedényeket kér, a tudományos pályára készülő leánykát, ki könyvet kíván, a fiúknál pedig a leendő mérnököt, ha gőzgépet, vasutat szeretne, katonát, vagy a művészet kis pártolója lesz, ha festék és ecset képezik fő vágyát.

Van egy eszes, kedves kis növendékem a II. osztályban, 8 éves. Megdicsértem értelmes feleletéért s mondtam, hogy valószínűleg sok szépet fog a Jézuskától kapni, mert örömet szerez jól tanulásával szüleinek. Csodálkozva nézett reám s így felelt: „Hiszen én zsidó vagyok és a keresztényeknek mindig többet hoz az anygalka!“ (Érdekes, mily általános megjegyzésének utóbbi része.) „Hozzánk pedig azért nem jön a Jézuska, mert mi messze lakunk és ott nagy a hó!“ — mondta egy másik szintén 8 éves. Ezzel a két kedvesen naiv megjegyzéssel ellentétben így érvelt egy kis szociálista: „Én nem leszek jó, minék is legyenek, hozzánk nem jön az anygalka, mert szegények vagyunk.“ (8 éves, II. oszt.)

De milyen is legyen hát a gyermekek ideális karácsonyestéje? Én így képzelem: Megszólal az anygalka csengője, kinyílik a bezárt szoba ajtaja, a gyermek elé tárul a ragyogó karácsonyfa. Ott vannak az ajándékok. Ne legyen sok, hogy mindennek külön örülhessen a gyermek. Elmondják az imaszerű verset vagy karácsonyi dalt, játszanak, örülnek. A szülők ezt örömmel nézik. A szeretet ünnepe ez, szent minden pillanatja! Boldog családi körben hallani lehet a gyermek örömeinek szíve dobogását: „Édes apám! én vagyok a legboldogabb ember a világon!“ „Bár mindennap karácsony lenne!“ Aztán egyenként elégnek a karácsonyfa gyertyái, lefekszenek a gyermekek. A kis lány babáival, a fiú hintalovával, ostorával, és boldogan alszanak, mosolyogva álmodnak tovább. Milyen kedves kép! Kívánom, hogy ilyen karácsonyban volt legyen részük a gyermekeknek, kik még nem ismerik a komoly, küzdelmes életet, csak annak igaz, ártatlan örömét!

A Magyar Gyermektanulmányi Társaság tagjai.

Farkas Erzsébet tanítónő, Bpest 1906. H. Fejér Domonkos tanító, Budapest 1907. Fischer Margit tanítónő, Gölnicbánya 1907. Fedák János áll. tanító, Streza-Krzejcsova 1907. Fenyves Samu főv. tanító, Budapest 1907. Farkas Pál író, Budapest 1907. Fürj Pál győgyeped. tanár, Budapest 1908. Frey József győgyeped. tanár, Budapest 1908. Follért Károly min. tanácsos, Budapest 1908. Follért Károlyné, Budapest 1908. Fejes Áron tan. képző igazgató, Nagyenyed

1908. Glück Frigyes szálloda-tulajdonos, Budapest 1907. Grósz Gyula dr. főorvos, Budapest 1907. Gaál László p. ü. minisz. számvizsgáló, Esztergom 1906. Gotláb György el. isk. igazgató, Budapest 1906. Gamauf György tan. képz. tanár, Eperjes 1906. Gömöri Sándor tan. képz. igazgató, Igló 1906. Greszler Gyula dr. tanár, Versec 1906. Gruber Jenő tanító, Sátoraljaújhely 1906. Glücklich Vilma felső leányisk. tanítónő, Budapest 1906. Genersich Gusztáv dr. főorvos, Kolozsvár 1907. Györy Sándorné, Budapest 1907. Gál Ilona tanítónő, Fehértemplom 1907. Gonda Gizella tanítónő, Kispest 1907. Gayer Antal dr. gimn. tanár, Losonc 1907. Gál Nándor tanító, Szolnok 1907. Gerő Lőrincné, Szolnok 1907. Gettler Dezső dr. ügyvéd, Szolnok 1907. Ifj. Gonda Béla mérnök, Szolnok 1907. Györgyi Kálmán iparr. isk. tanár, Budapest 1907. Gonda Irén tanítónő, Budapest 1907. Goldmann Árminné, Nyirbátor 1908. Gammel Irma tanítónő, Budapest 1908. Gregus Gyula áll. tanító, Székelykeve 1908. Gergelyffy Gusztávné mérnök neje, Szolnok 1908. Grittner Erzsébet tanítónő, Budapest 1908. Gaál Vilma tanítónő, Arad 1908. Hajós Géza dr. albíró, Budapest 1907. Herodek Károly a Vakok O. I. igazgatója, Budapest 1907. Hideghéthy Ágnes magánzó, Vukovár 1907. Holl Kamilla tanítónő, Budapest 1907. Havas Gyula dr. nyug. tanfelügyelő, Ujpest 1907. Hopp Ferenc kereskedő, Budapest 1906. Özv. Hudeczek Ferencné tanítónő, Budapest 1906. Höger Lajoné tanítónő, Budapest 1906. Halász Ignác tanító, Budapest 1906. Hegedűs Kálmán dr. ügyvéd, Budapest 1906. Hermann József dr. lelkész, Selmecbánya 1906. Haller Györgyné grófnő, Budapest 1906. Hegedűs Paula tan. képz. tanítónő, Budapest 1906. Huszár György gimn. tanár, Nagykőrös 1906. Horváth Janka tanítónő, Budapest 1906. Horváth Ilona polg. isk. tanítónő, Budapest 1906. Halenkovich Fanny gyógyped. tanár, Budapest 1907. Hart Albert dr. orvos, Kolozsvár 1907. Heinrich Józsa képz. int. igazgató, Kolozsvár 1907. Holló Károly gimn. tanár, Kolozsvár 1907. Halász József rk. tanító, Kolozsvár 1907. Haas Imre könyvelő, Sátoraljaújhely 1907. Huber Anna tanítónő, Budapest 1907. Held Bella tanítónő, Budapest 1907. Hort Margit tanítónő, Kolozsvár 1907. Hulják Pál tanító, Hontbesenyőd 1907. Hasitz Jusztina polg. isk. tanítónő, Szolnok 1907. Hunyor Istvánné dr. ügyvéd neje, Szolnok 1907. Hitter Lajosné főint. neje, Nyirbátor 1908. Hán Győző f. tanító, Budapest 1908. Hefty Frigyesné dr., Budapest 1908. Halmi Miksa, Szolnok 1908. Horthy Ödön, Szolnok 1908. Hay Róza, Szolnok 1908. Herendi Józsefné tanítónő, Szolnok 1908. Hankó Gizella tanítónő, Budapest 1908. Istenes Károly tanár, Budapest 1906. Jablonkay Géza dr. tanító, Budapest 1906. Imre Sándor dr. egyet. tanár, Budapest 1907. Igmándi Teréz tanítónő, Budapest, 1907. Jeszenszky Gyula polg. isk. tanár, Szolnok 1907. Janicsek Adél tanítónő, Ordas-puszta 1908. Jerzsabek Józsefné p. ü. biztos neje, Szolnok 1908. Jánosi Margit tanítónő, Budapest 1908. Keszler Károly tan. képz. tanár, Arad 1906. Körösy György főgimn. igazgató, Deés 1906. Krécsy Béla reálisk. tanár, Budapest 1906. Klis Lajos gyógyped. igazgató, Budapest 1906. Kapronczay Mihály tanító, Budapest 1906. Kármán Samu dr. orvos, Budapest 1906. Kertész János Tódor kereskedő, Budapest 1906. Kelecsényi Zádorné földbirtokos neje, Vukovár 1907. Karsay Jolán tan. képz. igazgató, Győr 1906. Korányi Erzsébet polg. isk. igazgató, Érsekújvár 1906. Kurzweil Gáspárné gyáros neje, Érsekújvár 1906. Katona Lajosné nyug. tan. képz. igazgató, Budapest 1906. Kiss József tan. képz. tanár, Baja 1906. Krén Margit tanítónő, Budapest 1906. Klokocsán Lajos O. M. Bank tisztviselője, Budapest 1906. Kapy Rezső tanító, Budapest 1907. Kantz Ida igazgató, Vác 1906. Kovács S. Endréné földbirtokos neje, Budapest 1907. Kepes Ilona dr. tanár, Budapest 1907. Nemeskéri Kiss Pálné gróf Szapáry Vera, Göd 1907. Kozma Ferenc nyug. kir. tanfelügyelő, Kolozsvár 1907. Kende Sándor kisegítő isk. tanár, Bpest 1907. Kolb Sarolta tanítónő, Nagykikinda 1907. Kovács Erzsébet tanítónő, Bátaszék 1907. Kertész Mórné, Budapest 1907. Kertész Jenő orvostanhallgató, Budapest 1907. Kovács Fál káplán, Barstaszár 1907. Keresztessy Kornélia polg. isk. tanítónő, Szolnok 1907. Özv. Kirnberger Ödönne áll. tanítónő, Szolnok 1907. Krasznay Etelka polg. isk. tanítónő, Szolnok 1907. Krúnerné Boár Lujza, Szolnok 1907. Kenessey Béla tanító, Szentmihály 1907. Kulcsár Barnáné dr. orvos neje, Nyirbátor 1908. Karnay Árpád gyógyped. tanár, Budapest 1908. Kolisch Edéné malomigazgató neje, Budapest 1908. Keleti Eszter tanítónő, Budapest 1908. Krenkó István jav. int. családőr, Aszód 1908. Kiss József Imre tanító, Budapest 1908. Kárpáti Aurél író, Budapest 1908. Kelemen Ignác, Budapest 1907. Kerényi Samu dr. ügyvéd, Szolnok 1908. Kádas László p. ü. titkár, Szolnok 1908. Krausz Lajosné dr., Szolnok 1907. Kurzweil Mária tanítónő, Budapest 1908. Kende Lajosné, Lillapuszta 1906. Káplán Gyula gyógyped. tanár, Budapest 1907. Kemény Gábor, Torda 1908. Lumniczer József dr. főorvos, Budapest 1907. Lakics Margit tanítónő, Budapest 1907. Lázár Béla tanár, Budapest 1907. Lengyel Elza tanítónő, Debrecen 1907. Láng Mihály tan. képz. igazgató, Arad 1906. Lemle Rezső igazg.-tanító, Ferenczhalom 1906. Domokosné Löllbach Emma, Szeged 1906. Lechner Károly dr. egyet. tanár, Kolozsvár 1907. Léderer Ábrahám nyug. tan. képz. tanár, Budapest 1907. Lehrbaum Bertalan tanító, Csermely 1907. Lázár János tanító, Egyek

1907. Lenk Gusztáv dr. főorvos, Szolnok 1907. Letanóczky Júlia áll. igazgató, Szolnok 1907. Lukács Gyula tanító, Budapest 1908. Özv. Iosónczi Losonczy Tamásné, Budapest 1908. Lorsy Ernő bölcsészettan hallgató, Budapest 1908. Lichtenberg István bölcsészett. hallgató, Budapest 1908. Libucz József javító-intézeti családfő, Aszód 1908. Lakatos (Schloss) Lajos tanító, Rimaszombat 1908. Lévai Ödön dr. gyermekorvos, Paris 1906. Lengyel Ilona tanítónő, Budapest 1908. Macskásy Zoltán tan. képz. tanár, Székelykeresztúr 1906. Mártonffy Géza tanár, Budapest 1906. Moussong Pál siketn. int. tanár, Vác 1907. Molnár Lajos áll. tanító. Anina 1907. Özv. Mayerhofer Lajosné, Budapest 1907. Medgyesi János siketn. int. tanár, Budapest 1907. Márki Sándor egyet. tanár, Kolozsvár 1907. Martin Gyula kisegítő isk. tanító, Budapest 1907. Marx Tamás közs. tanító, Szenthubert 1907. Michels Fülöp tanár, Budapest 1907. Mihályi Kálmán, Szeghalom 1908. Molnár Oszkár áll. tan. képz. tanár, Kolozsvár 1908. Móra Ferenc könyvtáros, Szeged 1908, Mandel Sándor dr. ügyvéd, Szolnok 1908. Medgyessy Gézáné főkántor neje, Szolnok 1908. Mocsári Gézáné várm. árv. ülnök neje, Szolnok 1908. Martos Ágostné tanítónő, Budapest 1908. Nagy László tan. képz. igazgató, Budapest 1906. Nádler Róbert tanár, Budapest 1906. Nagy Dezsőné ügyvéd és orsz. képviselő neje, Budapest 1907. Nimcsevics Lukácsné tanítónő, Szolnok 1907. Nikolich Radivojné cs. és kir. százados neje, Budapest 1908. Nagy György kir. tanácsos, Budapest 1908. Nyitray Jenőné, Füzesgyarmat 1908. Nógrádi Lászlóné dr. gimn. tanár neje, Szolnok 1908. Nagyfejeő Gabriella fels. 1. isk. tanítónő, Budapest 1908. Németh Ilona tanítónő, Vác 1908. Nuszbaum Károlyné, 1908. Odor Emilia fels. 1. isk. tanítónő, Budapest 1906. Oláh Dezső tanító, Budapest 1906. Oszvald Ilona tanítónő, Budapest 1906. Omilyák János el. isk. igazgató, Alsó-Kubin 1907. Ötvös Károlyné el. isk. tanítónő, Budapest 1908. Pekár Károly dr. gimn. tanár, Budapest 1907. Peregrini János a Szépm. M. titkára, Budapest 1907. Pilisy Pál tanító, Ebed 1906. Pility Emil tanító, Zenta 1906. Pókász Imre tan. képző igazg., Szabadka 1906. Parthay Angyal tanítónő, Budapest 1906. Pilder Mária tanítónő, Budapest 1906. Palágyi Lajos tan. képz. tanár, Budapesten 1906. Preszmeyer Emilia óvónő, Budapest 1906. Perényi József dr. tanár, Budapest 1906. Pap Lenke óvónő, Szent-Ágota 1907. Pulszky Ágostné magánzó, Budapest 1907. Paduch Margit tanítónő, Budapest 1907. Pólya Éva tanítónő, Szolnok 1907. Pécs Mariska tanítónő, Budapest 1907. Pásztohy Rózsa tanítónő, Mezőbánd 1907. Philips Mihály tanító, Temeskubin 1908. Pogány Géza honv. százados, Budapest 1908. Pruzsinszky János dr. gyak. gimn. tanár, Budapest 1908. Pintér Zsigmond el. iskolai tanító Budapest 1908.

Figyelmeztető.

A *Gyermek* szerkesztőségének és a Magyar Gyermektanulmányi Társaság irodájának helyisége: **Budapest, VIII. ker., Üllői-ut 16/B.** (Az ügyvivő alelnök magánlakása.)

A „Gyermek” kiadóhivatalának címe: **Országos Gyermekvédő Liga Budapest IV. ker., Bulyovszky-utca 23,** a hová a reklamációk intézendők.

A Magyar Gyermektanulmányi Társaság pénztárosának címe: **Perényi József dr. tanár, Budapest, VII., ker., Aréna-ut 11,** a hová a tagsági díjak küldendők.

A Magyar Gyermektanulmányi Társaság évi tagsági díja **4 korona,** a miért a tagok **A Gyermek** című lapot, mint a **Gyermekvédelmi Lap** mellékletét, külön díj nélkül kapják.

A *Gyermek* előfizetési díja évenként **4 kor.,** A melyért az előfizetők a **Gyermekvédelmi Lapot** is kapják.

Az előfizetési díjak az *Országos Gyermekvédő Liga* központi irodájába küldendők. Budapest, VI., Bulyovszky-utca 23.

